

εἰς τὸν οὐρανόν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον πρέπει νὰ τῷ στείλῃς τὴν ἐπιστολὴν σου.

— Ἀπέθανεν ὁ ἀγαθὸς ἐρημίτης! ἀνέκραξα τεθλιμμένος.

— Ἔχεις ἔμωσ τὸν χαμαιλέοντα! Καὶ ἀπῆλθε.

Τὴν ἐπαύριον ὁδοιπέρος ἄφερε τὴν ἀγγελίαν εἰς τὴν Πτολεμαῖδα ὅτι γέρων τις μοναχὸς τοῦ Καρμηλήου ἐδολορονήθη ὑπὸ Ἀραβὸς ἐνῶ ἐκοιμᾶτο. Τὸ δ' ἐγκλήμα τοῦτο ἐφαίνετο ἀκατανόητον, διότι οὔτε εἰς τὸ κελλίον τοῦ δολορονηθέντος οὔτε εἰς τὸ μοναστήριον δὲν εἶνε καμμία κλοπή.

Διὰ νὰ μὴ διατεθῆτε ἔμωσ ὀργίλως κατὰ τοῦ προστατευομένου μου, καὶ νὰ μὴ νομίσῃτε ὅτι ὑπὸ ἀπιστίους οἰωνοῦς τὸν ἀπέκτησα, σπεύδω νὰ προσθέτω ὅτι ἡ πληγὴ τοῦ μοναχοῦ ἀπεδείχθη ἀκίνδυνος, διότι ἡ μάχαιρα εἶχεν ὀλισθήσει ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ὃν ἐφόρει κρεμασμένον εἰς τὸ εὐθύθός του.

Ἀφ' οὗτου ἀπέκτησα τὸν Χαμαιλέοντα ἕμην πλήρης χαρᾶς, καὶ ἔτοιμος πλέον διὰ τὸν ἀπόπλουν. Ὁ σκοπὸς τῆς περιουσίας μου εἶχεν ἐκπληρωθῆ. Καὶ ἂν δὲν θελήσῃτε νὰ θεωρήσῃτε τὸν Χαμαιλέοντά μου ὡς ἐκ τῆς γενεᾶς τῶν λεόντων, δὲν δύνασθε ἔμωσ ν' ἀρνηθῆτε ὅτι εἶναι θηρίον τοῦ Καρμηλήου, καὶ ἐκ τῶν περιεργωτάτων μάλιστα. Προσδιορίζων αὐτὸν δι' ὑμᾶς, φαντάζεσθε πόσας περιποιήσεις τῷ ἐδαφίλευον: Εἰς τὸν ἴστον τοῦ πλοίου εἶχον προσηλώσει μέγαν κλάδον συκῆς, καὶ εἰς αὐτὸν συνήθως ἀνῆρπε, πρασινώτερος ἀπὸ τῆς συκῆς τὰ φύλλα, ὅταν ἤθελε νὰ θερμανθῆ εἰς τὸν ἥλιον. Ὅταν πρὸς τὸ ἐσπέρας τὸν συνελάμβανον διὰ νὰ τὸν κατακλείσω εἰς τὸ κιβώτιόν του, ὠργίζετο ἀκόμη, καὶ τὸ χροῶμά του ἐγίνετο φαιὸν ὡς τῆς τέφρας. Ἀλλὰ τέλος τόσον ἐξημερώθη, ὥστε εἰς τὴν χεῖρά μου πολλάκις καθήμενος, παραδίδοτο εἰς τὴν ἀθάαν παιδιὰν τῆς θήρας, σφενδονίζων πρὸς τὰ ἔξω τὴν λεπτήν, τριποδιαίαν του γλώσσαν, ἐλαστικὴν ὡς σιδηροῦν ἐλατήριον, καὶ συνελάμβανε τὰς παραπετωμένας μυίας.

Οὕτως ἐφθάσαμεν εἰς τὴν Σύρον, ὅπου ὁ Χαμαιλέον ὑπέμεινε τὴν δεκαπενθήμερον κάθασιν μὲ ἡρωϊκὴν καρτερίαν. Καθ' ἣν ἡμέραν ἐξηρχόμεθα τοῦ λοιμοκαθακτηρίου, λωποδύτης τις, παρειφρύσας μεταξὺ τῶν ἀχθοφόρων, καὶ ἰδὼν τὸ κιβώτιον εἰς ὃ εἶχον ἐγκλείσει τὸ ζῶον, καταστίλβον ἀπὸ ἐλέφαντα καὶ ἀλάβαστρον, κρίνων δ' ἐκ τοῦ περιέχοντος περὶ τοῦ περιεχομένου, ὠφελήθη ἀπὸ τὴν σύγχυσιν τῶν μετακομίσεων, ἤρπασε τὸ κιβώτιον, καὶ ἀπῆλθε.

Φαντασθῆτε τὴν ἀπελπισίαν μου, ὅταν ἀνεκάλυψα τὴν κλοπὴν. Ὀλίγον ἐλείψε νὰ ἐπιβιθασθῶ εἰς τὸ πρῶτον εἰς τὴν Συρίαν ἀποπλέον ἀτμόπλουν, ἂν μόνον ἤξευρον ὅτι τὸ σπήλαιον τοῦ Καρμηλήου εἶχε καὶ ἄλλον Χαμαιλέοντα.

Κατηρῆς λοιπὸν εἰσερχόμεν εἰς τὴν Ἐρμούπολιν, ὅταν εἰς τὴν πρώτην αὐτῆς γωνίαν παρετήρησα ρυπαρὸν μειράκιον, κρατοῦν εἰς χεῖράς του κιβώτιον μεγίστην ὁμοιότητα ἔχον μὲ τὸ ἐδικόν μου, καὶ ἀσχολούμενον νὰ τὸ ἀνοίξῃ. Ἐνῶπιόν μου, καὶ τὸ εἶχον συλλάβει ἀπὸ τὸ αὐτίον. Κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν τὸ κιβώτιον εἶχεν ἀνοίξει, καὶ ὁ Χαμαιλέον ἐπράτεινε ζωηρῶς τὴν κεφαλὴν, καὶ ἐξετόξευσε τὴν γλώσσάν του, ἀνυπόμονος νὰ τείνῃ ὀλίγον τὰ ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας νεναρκωμένα του μέλη. Ὁ δὲ παῖς, ἐντρομος

διότι ἀνεκάλυφθη, καὶ φρίζας εἰς τὴν θέαν τοῦ θηρίου δ' ἀνεκάλυψεν, ἐβρόιψε βιαίως τὸ κιβώτιον κατὰ γῆς, καὶ ἐδόθη εἰς φυγὴν, ἣν ἀνιχαίτισε μόνος ὁ ἀστynomικός φύλαξ, ὅστις τὸν συνέλαβεν.

Ὁ δυστυχὴς Χαμαιλέον μου ἐξ ἐναντίας ἔμεινε ὡς νεκρὸς κατὰ γῆς, ἔλος κατατεθορυβημένος ἀπὸ τὴν αἰφνηδίαν σωκίνησιν. Ἡ δμοίαν δὲν ἐνθυμείτο εἰς ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς του, καὶ τὸ χροῶμά του ἠλλοιώθη ἀμέσως εἰς σιδηρόφαιον, ὥστε καὶ ἐγὼ ἐνόμισα ὅτι παρευρισκόμην εἰς τὰς τελευταίας στιγμὰς του, καὶ ὅτι δὲν μοὶ ἔμεινε εἰμὴ ν' ἀραιώσω τὸ δέρμα του, ἄχρουν τοῦ λοιποῦ, καὶ ἀναλλοίωτον ἀπὸ τὰς ψυχικὰς του κινήσεις, εἰς τὴν Ἐταιρίαν τῆς Φυσικῆς Ἱστορίας διὰ τὸ Μουσεῖόν της.

Τὸν ἔλαβον ἔμωσ ἀπὸ τοῦ ἐδάφους καὶ τὸν ἐθέρμανα εἰς τὰς χεῖράς μου, ἂν καὶ ὀλίγην ἔχων ἐλπίδα τῆς ἀναβιώσεώς του. Ἀλλ' ἐνῶ ἔκαμνε τὸν νεκρὸν, καὶ μίαν μύϊα, εἰς τὴν ἀκίνησίαν του πεποιθυῖα, ἤλθε καὶ ἐκάθισεν ὡς τρεῖς πόδας μακρὰν του, αἶφνης ἡ γλώσσά του ἐξετοξεύθη ὡς ταχὺ βέλος, καὶ συναλήρθη ἡ μύϊα. Ἐκτατα ἐπανήλθον οἱ γλωροὶ του χρωματισμοί, καὶ σήμερον, ὅτε σὰς τὸν πέμπω, θαλλοὶ ἐν πλήρει υγείᾳ, πράσινος ὡς καθαρὸς σμύραγδος. Θέλετε δὲ βλέπετε ἐπιστιλβούσας ἐπ' αὐτοῦ ὄλας τῆς Ἰριδος τὰς χροιάς, ὅπερ εἶναι ἡ ἔνδειξις τῆς ἀνωτάτης ψυχικῆς του ἀγαλλιᾶσεως, ὅσαςκις ἀξιοῦται ἐνὸς εὐμενοῦς βλέμματός σας, ὁποῖον δὲν τολμᾷ νὰ ἐπικαλεσθῆ ὑπὲρ ἐαυτοῦ

Ὁ ταπεινότερος δοῦλός σας.

(κατὰ τὸν) H. B.

II EN ΜΑΡΑΘΩΝΙ ΜΑΧΗ.

Ὑπὸ Κ. II.

Αἰσθάνομαι ὅτι τὸ ἀπρηχαιωμένον τοῦτο ὄνομα δὲν εἶναι ἐπιτήδειον εἰς τὸ νὰ δελεάσῃ πολλοὺς ἀναγνώστας· καὶ βλέπω πάντα τὸν διώκοντα νεώτερόν τι ἐτοιμαζόμενον νὰ γυρίσῃ τὸ φύλλον καὶ νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὴν Πανδώραν πράγματα ἥττον τετριμμένα καὶ μᾶλλον περίεργα. Ἀλλὰ καθὼς ὑπάρχουσι κλασικοὶ συγγραφεῖς εἰς τῶν ὁποίων τὴν ἀνάγνωσιν εὐχαρίστως ἐπανερχόμεθα ἐκ διαλειμμάτων, ἀφοῦ κορεσθῶμεν ἀπὸ τοὺς νεωτέρους· οὕτως ὑπάρχουσι καὶ κλασικὰ γεγονότα, ἀξία διὰ παντός σπουδῆς καὶ μελέτης, ὅσω μεγάλα, ὅσω ποικίλα καὶ ἀνῆναι τὰ περὶ ἡμᾶς συμβαίνοντα. Ἡ δ' ἐν Μαραθῶνι μάχη εἶναι ὄχι μόνον ἐκ τῶν κρισίμων ἐκείνων, ὡς πρὸς τὴν τύχην ἔθνους ἔλου, ἤ, καθὼς λέγουσι πολλοὶ, τῆς ὅλης ἀνθρωπότητος γεγονότων· εἶναι πρὸς ταῦτοις γεγονὸς τὸ ὅποιον ἐκ νεαρᾶς μὲν ἡλικίας πάντες ἀκούομεν καὶ διδασκόμεθα, γηράσκομεν δὲ χωρὶς νὰ ἐννοήσωμεν ἐντελῶς καὶ χωρὶς νὰ ἐκμάθωμεν.

Τίς τωόντι δὲν ἠξέυρει ὅτι, ἐν ἔτει 490 πρὸ Χρ., 20 ἢ 30, κατ' ἄλλους δὲ 50 ἢ 60, μυριάδες βαρβάρων ἐπῆλθον ἀπὸ τῆς Ἀσίας διὰ νὰ τιμωρήσωσι τοὺς συνδραμόντας τὴν Ἰωνικὴν ἐπανάστασιν Ἐρετριεῖς καὶ Ἀθηναίους, καὶ ἐκυρίευσαν μὲν τὴν Βρέτριαν, κατετροπώθησαν δὲ ἔπειτα εἰς Μαραθῶνα

ἐλαττωθῆς ὑπὸ μυρίων μόνον Ἑλλήνων, ἐνθουσιῶντων ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας: Τὸ κατόρθωμα τοῦτο εἶναι βεβαίον καὶ ἀναμφισβήτητον· ὁπόταν ὁμοῦς ἀπορίαι γενῶνται εἰς τὸν νοῦν ἡμῶν, ἀμα θελήσωμεν καὶ καταλάβωμεν πῶς ἐγένετο τὸ κατόρθωμα τοῦτο!

Ὁ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἔρως εἶναι αἰσθημα μέγα καὶ θαυμαστὸν· ἀλλ' ὅσοι ἐνθουσιῶν καὶ ἂν ἤθευ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, δυσκόλως θέλετε μὲ πείσει ὅτι 20 ἢ 30, καὶ ἐτι ὀλιγώτερον ὅτι 50 ἢ 60, ἄνδρες δὲν δύνανται νὰ σᾶς καταβάλωσι, μάλιστα ἂν οἱ ἄνδρες αὗτοι εἴν ἦναι θηλυδρίαὶ ἀπόλεμοι, ἀλλὰ πρὸ μικροῦ ἀνευρέθησαν νικηφόροι πρὸς ἀνατολὰς μὲν μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ, πρὸς βορρᾶν δὲ μέχρι Κασπίας καὶ Ἰστροῦ, πρὸς μεσημβρίαν μέχρις Αἰθιοπίας καὶ πρὸς δυσμὰς μέχρι τοῦ Ὀλύμπου. Τὰ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ πέρσοι γενόμενα ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ὁ ὑπὲρ ἐλευθερίας ἐνθουσιασμὸς πολὺ ἀπέχει τοῦ νὰ ἦναι ἀήττητος ὅταν δὲν συνοδεύεται ἀπὸ τάγματά τινα καλῶς ὀργανισμένα, ἐπιτηδεῖως στρατηγούμενα καὶ ὄχι ὄλως δυσανάλογα κατὰ τὸ πλῆθος πρὸς τὸν ἐχθρὸν.

Πρὸς τοῦτοις ἀπορον εἶναι διατί οἱ Πέρσαι, οἰκονομῶμενοι ὑπὸ τῶν ἀρχόντων γινώσκοντες τὴν χώραν Ἰππίου, ἀπεδιδάσθησαν, ὄχι ἄλλου πάλαι τῆς Ἀπτικῆς παραλίας, ἀλλ' εἰς Μαραθῶνα μᾶλλον, ἐνῶ δὲ οἱ σφάσωται ἐκεῖθεν εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ ἂν ἤθελον νικῆσαι, ἐμελλον νὰ ἀπαντήσωσι δυσκολίας μεγάλας, διότι τὸ πεδῖον τοῦ Μαραθῶνος περιστρέφεται ἀπὸ ἑρῶν ὑπὸ ὀρέων καὶ στενωπῶν, ἐντὸς τῶν ὁποίων οἱ Ἕλληνες καὶ νικηθέντες ἠδύναντο νὰ ἀντιτάξωσιν εἰς τοὺς νικητὰς δυσκαταγώνιστον ἀντίστασιν. Τῇ ἀληθείᾳ οἱ Πέρσαι ὠμοῖαζον μὲ ἄνθρωπον παρασκευασθέντα μὲν διὰ πολλοῦ χρόνου καὶ ἐλθόντα μακρόθεν διὰ νὰ ἐπιτεθῆ κατὰ τοῦ ἀντιπάλου, παραταχθέντα δ' ἐπειτα εἰς τσαύτην ἀπόστασιν, ὥστε τὸ ὄφελον αὐτοῦ δὲν ἠδύναντο νὰ φθάσῃ μέχρι τοῦ ἐχθροῦ. Τὸν εἶπον ὅτι οἱ Πέρσαι ἔπρεπε νὰ ἀποδιδασθῶσι μεσημβρινώτερον τοῦ Μαραθῶνος, εἰς τοὺς μεταξὺ Περσικῶν (τοῦ σημερινοῦ Πόρτο Ράφτι) καὶ Σουνίου λιμένας· ἡ παραλία αὕτη περιζωννύεται μὲν ὑπὸ λόφων πολλῶν, οἱ Πέρσαι ὁμοῦς ἠδύναντο νὰ ὑπερβαίνοι τοὺς λόφους τούτους πολὺ πρὶν ἢ σφάσωσιν οἱ Ἕλληνες, παραταχθέντες δὲ ἅπαξ εἰς τὰ πεδῖα τῆς Μεσογείας καὶ νικήσαντες, οὐδεμίαν ἤθελον ἀπαντήσαι δυσκολίαν μέχρις Ἀθηνῶν, διότι, εἰς τὴν εὐρείαν μεταξὺ Βριλησσοῦ καὶ Ὑμηττοῦ κοιλάδα, ἐχθρὸς νικημένος καὶ εὐάριθμος δὲν ἠδύναντο νὰ ἀντισταθῆ εἰς αὐτούς. Ἀλλὰ τὸ ἀπλούστερον ἴσως ἦτο νὰ ἀποδιδασθῶσιν ἐξ ἀρχῆς εἰς Φάληρον, ὡς ἤθελον νὰ πράξωσι μετὰ τὴν ἦτταν· τὰ βραδύτερον ὑπὸ τοῦ Θεμιστοκλέους κατασκευασθέντα πλοῖα καὶ ὄχι ρωμάκια δὲν ὑπῆρχον ἐπιθῆν οἱ Πέρσαι δὲν εἶχον νὰ ἀπαντήσωσιν ἐνταῦθα εἰμὴ αὐτούς ἐκείνους τοὺς ὀκλίτας τοὺς ὁποίους καὶ ἐν Μαραθῶνι σπῆντησαν, ἐκτὸς μόνον, ὅτι, νικήσαντες, εἰσῆρχοντο ἀμέσως εἰς Ἀθήνας, ἐνῶ νικηθέντες δὲν ἐπάσχον τι χειρότερον τοῦ ἐν Μαραθῶνι παθήματος. Ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας βεβαίως πλείστοι δ' ἐπανέλαβον, ὅτι τὸ ἐν Μαραθῶνι πεδῖον ἦτο προσφυστάτον εἰς τὸ ἰππικὸν τῶν Περσῶν. Ἀλλὰ τὸ πεδῖον σώζεται κατ' εὐτυχίαν ἀφοῦ οἱ Πέρσαι παρατηρήθη καὶ κατεμετρήθη ἀκριβῶς, ἀπεδείχθη

ἤδη, ὅτι, διὰ τὰ ἐκατέρωθεν αὐτοῦ ὑπάρχοντα ἔλη, ἀποβαίνει τοσοῦτον στενόν, ὥστε, ἀντιπαραταχθέντων τῶν δύο στρατευμάτων, ὅσοι καὶ ἂν ἐλαττώσωμεν τὸν ἀριθμὸν τοῦ περσικοῦ τῶν ἐχθρῶν, δὲν ἔμεινε τόπος ἀρκετὸς διὰ νὰ ἐνεργήσῃ ὁπωσοῦν ἀνέτως τὸ ἰππικόν· εἰς τὸ Φαληρικὸν πεδῖον ἐξεναντίας ἠδύναντο νὰ παραταχθῆ πολὺ ἀνετώτερον ἅπας ὁ Περσικὸς στρατὸς, μὴ ἐξαιρουμένου οὐδὲ αὐτοῦ τοῦ ἰππικοῦ.

Εὐλόγως ἐπίσης δύναται νὰ ἐρωτηθῆ τις πῶς οἱ Πέρσαι διέμειναν ἀργοὶ ἐννεκ ἀκριβῶς ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἀρίξεως τῶν Ἑλλήνων καὶ δὲν ἀπεφασίσαν νὰ συνάψωσι μάχην, εἰμὴ ἀφοῦ προεκληθῆσαν ὑπὸ τούτων. Διατί οἱ Ἕλληνες ἀνέβαλον τὸν ἀγῶνα, εἶναι εὐκατάληπτον· οἱ Ἕλληνες ὄντες ἐν τῇ οἰκείᾳ μὴ στερούμενοι τροφῶν καὶ κατέχοντες θέσιν ἀσφαλῆ, ἀκινδύνως ἠδύναντο νὰ περιμένωσι τὴν ἡμέραν καὶ ἦν ἐνόμιζον ἐπιτηδεϊότεραν τὴν ἐροδὸν· ἀλλ' οἱ Πέρσαι οἵτινες ἔπρεπε νὰ ὠφεληθῶσιν ἀπὸ τὴν καταπληξίν τὴν ἐπελθοῦσαν, φυσικῶ τῷ λόγῳ, ὡς ἐκ τῆς μεγάλης ἐκείνης ἐπιθίττωτος, οἱ Πέρσαι οἵτινες ἦσαν μεμανδρουμένοι εἰς χῶρον στενόν, ἐν γῆ ἄλλοτρία καὶ ἐκινδύνουον νὰ στερηθῶσι τροφίμων, πῶς ἀνέβαλον τὴν συμπλοκὴν, ἀνάγκη βεβαίως νὰ ἐξηγηθῆ.

Ἐπειδὴ τὰ περὶ τῆς μάχης αὐτῆς ἱστορούμενα εἶναι, εἰ δύναται, ἐπιπλέον ἀταφῆ. Τὴν σήμερον πᾶς στρατὸς διακοπεῖς, θεωρεῖται ὡς ἀπολωλὸς· οἱ Ἕλληνες ἔπαθον ἐν Μαραθῶνι τὴν μεγάλην ταύτην συμφορὰν, καὶ ἔπαθον αὐτὴν, οὕτως εἰπεῖν, ἐκ προνοίας· διότι ὁ Μιλτιάδης, καίτοι εἶδὼς ὅτι οἱ Πέρσαι παρέτασσαν εἰς τὸ μέσον τὸ κρείττον τοῦ στρατοῦ, ἀντέταξεν ἐνταῦθα ὀλιγωτέρας τάξεις ἐπιτιμῶν, ἐνίσχυσε δὲ τὰς πτέρυγας. Οἱ βάρβαροι λοιπὸν διέρρηξαν εὐχερῶς τὸ Ἑλληνικὸν κέντρον· καὶ ὁμοῦς ἐπὶ τῆς ἐχθρικῆς, ἠνώθησαν καὶ ἐπέπεσον κατὰ τοῦ Περσικοῦ κέντρον. Ἀλλὰ· πῶς τὸ Περσικὸν τοῦτο κέντρον, τὸ ὁποῖον ἐκοφεν εἰς δύο τὴν Ἑλληνικὴν παταγὰ βεβαίως πρὶν ἢ αἱ πτέρυγες αὐτῆς κατισχύσωσι τῶν ἐχθρικῶν, δὲν προέλαβε νὰ πράξῃ ὅ,τι ἐπράξαν οἱ Ἕλληνες μετέπειτα, πῶς, δηλαδή, ἀφοῦ διέσπασε τοὺς ἐν τῷ μέσῳ τεταγμένους ὀπλίτας, δὲν ἐστράφη δεξιᾷ ἢ ἀριστερᾷ διὰ νὰ κυκλώσῃ τὴν μίαν τοῦλάχιστον τῶν Ἑλληνικῶν πτερύγων;

Ἡδυνάμην νὰ ἀναφέρω καὶ ἄλλα πολλὰ πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη εἶναι γεγονὸς ὄχι πολλὰ γνωστὸν, ἂν καὶ σφόδρα τετριμμένον. Ἀλλ' ἀρκεῖ νὰ εἶπω, ὅτι ὅσα πρὸς διευκρίνησιν τῶν ἀποριῶν τούτων ἔγραψαν οἱ νεώτεροι σοφῆ, ἠδύναντο νὰ συγχροτήσωσι τόμον ἀρκετὰ παχύν. Δὲν θέλετε ἄρα μὲ ὁμολογήσει χάριν τινὰ διότι συνήγαγον τὰς πολλὰς ἐκείνας παρατηρήσεις εἰς τὰς ὀλίγας ταύτας σελίδας, καλέσας, ἐννοεῖται, εἰς τὴν ἐμῆν ταύτην μόνον τὰς εὐπροσωποτέρας, ἐπαγαγῶν δὲ καὶ τινος πρῶτον ἤδη ἐμφανιζομένης εἰς τὸ κοινόν; Παρατηρήσατε πόσον ἐκοπίασα ἕνεκα ὑμῶν ἀνεζήτησα ἅπασας ἐκείνας τὰς πραγματείας· ἀνέγνωσα καὶ παρέβαλον αὐτάς, διαλέξας τὰ ὀρθότερα καὶ ἀναπληρώσας τὰ ἐλλείποντα· μετέβην ἐξεπίτηδες εἰς Μαραθῶνα. . . . Ὑμεῖς δὲ, ἐξηπλωμένος, ὑποθέτω, εἰς καθέδραν

αριστήν, διατριβὴς καὶ παιδείας ἕνεκα. ἐν ἀνάσει, ἐν
 τῆς ἡμισείας, ἢ, τὸ πολὺ, μίας ὥρας, ὀρέπετε τοὺς
 καρπούς τῶν πολλῶν ἐκείνων ἀγώνων καὶ μανθάνετε,
 ἐν τοῦ προχείρου, ὅσα ἐρέθησαν ἢ δύνανται νὰ ῥη-
 θῶσι περὶ ἐνός τῶν σημαντικωτέρων γεγονότων τῆς
 ἱστορίας τῶν πατέρων σας. Ἄν, ἐπεὶ ἀπὸ ὅλα
 ταῦτα, ἀδημονήτε ἐτι κατὰ τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης
 καὶ, διότι ἐστρεψασθῆ ἐνταῦθα τὴν θέσιν μυθιστορη-
 ματικῆς τινος ἢ διηγήματος, εἰσθε βεβαίως ὁ ἀγνωμο-
 νήτερος, ἂν ὄχι τῶν ἀνθρώπων, τοῦλάχιστον τῶν
 ἀσκηστικῶν, ἕπερ διὰ τὸν συγγραφεὰ εἶναι, ὡς ἡξού-
 ρατος ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα.

Ἡ χερσονήσος τῆς κυρίως Ἀττικῆς (ἐξαιρέσει
 τῆς Ἐλευσίνας) σχηματίζει, ἐντὸς τοῦ Αἰγαίου πε-
 λαιγοῦ, τρίγωνον ἀνεστραμμένον, τοῦ ὁποῦ τὴν κο-
 ρυφὴν ἀποτελεῖ ἡ πρὸς μεσημβρίαν νεύουσα ἄκρα
 τοῦ Σουνίου. Ἀπὸ ταύτης ἀναχωροῦσιν αἱ δύο τοῦ
 τριγώνου παραλίας πλευραὶ, ἐξ ὧν ἡ μὲν ἀνατολικὴ
 εὐαίει μέχρι Ραμνοῦντος, κατέναντι τῆς Εὐβοίας,
 ἡ δὲ μεσημβρινοδυτικὴ, μέχρις Ἀμφιάλης, κατέ-
 ναντι τῆς Σαλαρῖνος. Τὴν δὲ μεσόγειον βῆσιν τοῦ
 τριγώνου ἀποτελοῦσι δύο ὄρη, ὁ Πάρνηθς καὶ τὸ Αἰ-
 γάλεον· ὁ Πάρνηθς, ὅστις, ἐρχόμενος ἀπὸ δυσμῶν,
 ἀναστρέφεται εἰς βοιωτίας καὶ Ἐλευσίνας, ἄμα φθάσῃ εἰς τὴν
 κορυφὴν τῆς γραμμῆς τῆς σχηματίζουσας τὴν
 ἀνατολικὴν βῆσιν, τρέπεται πρὸς τὸ βορειοανατολικὸν
 καὶ ἀπολήγει εἰς Ῥαμνοῦντα· τὸ Αἰγάλεον, τὸ ὁποῖον
 ἀναστρέφεται ἀπὸ τῆς Πάρνηθος ἐν αὐτῷ ἐκείνῳ τῷ μίση
 τῆς γραμμῆς καὶ αἰετᾷ μεσημβρινοδυτικῶς μέχρις
 Ἀμφιάλης. Τὸ ἔμβασθον τοῦ τριγώνου τούτου ὑποδιαί-
 ρεται εἰς τρία τετράγωνα, διὰ δύο ὄρεινῶν κλάδων. Ὁ
 βορειότερος κλάδος τὸ ὄρος τὸ ὁποῖον εἰς μεταγενεστέροις
 χρόνοις ὠνομαζόθη Πεντακκόν) ἐκρύεται ἀπὸ τοῦ Πάρ-
 νηθος ὄρη μὲν πρὸς τὸ μέσον ὄρου καὶ τὸ Αἰγάλεον
 ἀναστρέφεται εἰς ἀνατολὴν τῆς πατρικῆς πλευρᾶς καὶ
 ἀπολήγει ἐν τῷ μεταξὺ κωνὴν κοιλάδα, μετεωρίζε-
 ται περὶ μέρους ἀπὸ τοῦ βορειοδυτικοῦ πρὸς τὴν ἀνατο-
 λικὴν τοῦ τριγώνου παραλίαν· καὶ χωρίζει ἀπὸ τῆς
 ἄλλης Ἀττικῆς τὸ βορειότερον, ὑψηλότερον καὶ ὄρεινόν
 τριγωνοειδὲς μέρος, τὸ ὁποῖον ἐκαλεῖτο μὲν παρὰ τοῖς
 ἀρχαίοις Διακρία, κατωκείτο δὲ ὑπὸ τῶν πενεστέρων
 χρόνων. Ἡ Διακρία λοιπὸν, ἔχουσα σχῆμα ἐπίσης
 τριγώνου, ὠρίζετο ὑπὸ τοῦ βορειοανατολικωτέρου μέ-
 ρους τοῦ Πάρνηθος, ὑπὸ τοῦ Βριλησσοῦ καὶ ὑπὸ τοῦ
 βορειότερου μέρους τῆς ἀνατολικῆς παραλίας, ἀπὸ τῆς
 ἄλλης τοῦ Βριλησσοῦ μέχρι Ῥαμνοῦντος. Ὁ ἀπὸ τοῦ
 Βριλησσοῦ πάλιν προκύπτων Ὑμηττός ἀρίσταται
 κατ' ἀρχὰς τῆς πατρικῆς ἐστίας πολὺ πλεώτερον ἢ
 ἡ Διακρία καὶ σχηματίζει μεταξὺ τούτου καὶ ἑαυ-
 τῆς κοιλάδα πολὺ εὐρυτέραν τῆς μεταξὺ Βριλησσοῦ
 καὶ Πάρνηθος προμνημονευθείσης· ἐπεὶτα ὁμοῦς ἀνυ-
 φεύσας, κατέρχεται παραλλήλως σχεδὸν μὲ τὸ Αἰ-
 γάλεον, εἰς τὴν δυτικομεσημβρινὴν τοῦ μεγάλου τρι-
 γώνου πλευρὰν καὶ χωρίζει τὸ λοιπὸν τοῦτο μέρος
 εἰς δύο ἕτερα τμήματα. Ἐκ τούτων τὸ δυτικώτερον,
 τὸ ἐπιζόμενον ὑπὸ τοῦ Αἰγαίου, τοῦ Πάρνηθος, τοῦ
 Βριλησσοῦ, τοῦ Ὑμηττοῦ καὶ τῆς θαλάσσης, εἶναι ἡ
 πεδία ἐντὸς τῆς ὁποίας ὑψαῖται ἡ περιώνυμος τῶν
 Ἀθηῶν πόλις, ἔχει σχῆμα τραπέζιου, ἐκαλεῖτο δὲ
 τὸ πάλαι ἰδίως Πεδίον καὶ κατωκείτο ὑπὸ τῶν πλου-

σιωτέρων γαιοκτητῶν. Τὸ δὲ ἀνατολικώτερον, τὸ ἐπέ-
 κεινα τοῦ Ὑμηττοῦ, ἀποτελεῖ ἕτερον πάλιν τραπέζιον
 καὶ εἶναι τὸ τμήμα ἐκεῖνο τοῦ ὁποῦ ἡ παραλία,
 ἢ ἀπὸ τῆς μεσημβρινωτέρας ἄκρας τοῦ Ὑμηττοῦ,
 ἦτοι τῆς ἄκρας τοῦ Ζωιτῆρος, μέχρι τοῦ Σουνίου, καὶ
 ἀπὸ τοῦ Σουνίου μέχρι τῆς ἄκρας τοῦ Βριλησσοῦ
 ἐκτεινομένη, ἔφερον ἐν τῇ ἀρχαιότητι αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ
 τῆς Παραλίας ὄνομα, πρὸ τῶν Μηδικῶν δὲ κατωκείτο
 ὑπὸ τῶν μετερχομένων τὴν ναυτιλίαν Ἀθηναίων. Τὸ
 μεσογχιώτερον τοῦ τμήματος τούτου ἐκαλεῖτο, κατ'
 ἀντίθεσιν τῆς παραλίας, Μεσογαία.

Ἡ Ἀττικὴ ἀρα ἀποτελεῖ ἐν μέγα τρίγωνον, τοῦ
 ὁποῦ τὸ ἔμβασθον, διατεμνόμενον ὑπὸ τοῦ Βριλησ-
 σοῦ καὶ τοῦ Ὑμηττοῦ, ὑποδιαίρεται εἰς ἐν μικρό-
 τερον τρίγωνον, τὴν πρὸς βορρᾶν κειμένην Διακρίαν,
 εἰς ἐν τραπέζιον, τὴν πρὸς ἀνατολὰς ἐκτεινομένην
 Παραλίαν καὶ Μεσογαίαν, καὶ εἰς ἕτερον τραπέζιον, τὸ
 πρὸς δυσμὰς ἀπλούμενον Πεδίον. Ἡ πεδία τοῦ Μα-
 ραθῶνος κείται ἐν τῇ παραλίᾳ τῆς Διακρίας καὶ ἰδίως
 ἐν τῇ γωνίᾳ τὴν ὁποίαν σχηματίζει μὲ τὴν θάλασσαν
 ἢ εἰς ταύτην κατερχόμενος Βριλησσός. (*) Κολλοῦ-
 ται δὲ ἐνταῦθα ἡ παραλία ἐν τῇ ἡμισελήνῳ, τῆς
 ὁποίας τὸ βόρειον κέρασ ἀποτελεῖ ἡ ἄκρα ἡ κλυ-
 μένη Κυνόσουρα, τὸ δὲ μεσημβρινόν, ἡ βορειοα-
 νατολικωτέρα ἄκρα τοῦ Βριλησσοῦ. Ἐπίσης καὶ τὸ
 ὑπεράνω τοῦ αἰγιαλοῦ τούτου ἐκτεινόμενον Μαραθω-
 νικὸν πεδίων κυρτοῦται ἐν εἴδει ἡμισελήνου, ὑπὸ τῶν
 περιστοιχιζόντων αὐτὸ ὄρειων, τὰ ὁποῖα, κατερχόμενα
 ἀπὸ τῶν ὑψηλοτέρων κορυφῶν τοῦ Βριλησσοῦ καὶ τοῦ
 Πάρνηθος, καλοῦνται σήμερον, τὸ μὲν πρὸς μεσημ-
 βρίαν, Ἀργαλίκι (τούτου ἡ ἀνατολικωτέρα ἄκρα σχη-
 ματίζει τὸ μεσημβρινόν κέρασ τοῦ Μαραθωνικοῦ λι-
 μένος), τὸ δὲ πρὸς δυσμὰς, Κοτρόνι, τὸ δὲ πρὸς
 βορρᾶν Σταυροκοράκι, τὸ δὲ πρὸς τὸ βορειοανατολικόν,
 Δρακονέρι (τούτου ἡ ἀνατολικωτέρα ἄκρα Κυνόσουρα
 ἀποτελεῖ τὸ βορειότερον κέρασ τοῦ Μαραθωνικοῦ
 λιμένος). Τὸ τοιοῦτοτρόπως ἀπὸ τῆς ἐξηρᾶς ὀριζό-
 μενον πεδίων ἔχει, ἐκ πρώτης ὄψεως, ἀδιάκοπον ἀπὸ
 βορρᾶ πρὸς μεσημβρίαν πλάτος ὁ Ἀγγλικῶν μιλίων,
 ἦτοι 9 περίπου χιλιομέτρων, ἀλλὰ μέγα ἔλος καλύ-
 πτει τὸ πλεῖστον βορειοανατολικὸν αὐτοῦ μέρος, με-
 ταξὺ τοῦ ὄρους Σταυροκοράκι καὶ τῆς ἄκρας Κυνο-
 σοῦρας, καὶ χωρίζει τὴν βορειότεραν αὐτοῦ γωνίαν
 ἀπὸ τῆς λοιπῆς κοιλάδος· ἄλλο δὲ μικρότερον ἔλος
 κείται εἰς τὸ μεσημβρινοδυτικώτερον τῆς παραλίας·
 ὅστε τὸ πλάτος τοῦ Μαραθωνικοῦ πεδίου ἀποβαίνει
 ἐντεῦθεν πολὺ στενώτερον.

Τὸ ἡμίκυκλον ἐκεῖνο ὄρεινόν τεῖχος, δι' εὖ περι-
 οράσσειται τὸ Μαραθωνικὸν πεδίων, ἔχει τέσσαρας
 κυρίας πύλας, μίαν μεσημβρινήν, ἄλλην βόρειον καὶ
 δύο δυτικὰς παραλλήλους. Ἡ μεσημβρινὴ φέρει, διὰ
 τῶν εἰς τὴν θάλασσαν κατερχομένων βορειοανατολι-
 κωτέρων ὑπωρειῶν τοῦ Βριλησσοῦ, καὶ ἰδίως τοῦ
 τμήματος αὐτοῦ τοῦ καλουμένου σήμερον Ἀργαλίκι,
 εἰς τὴν Μεσογαίαν. Ἐπεὶτα, μεταξὺ τοῦ ὄρους Ἀρ-
 γαλίκι καὶ τοῦ ὄρους Κοτρόνι, ὑπάρχει κοιλάς εὐ-
 ρεῖα, ἀπὸ τῆς ὁποίας, περιλαμβανούσης τὸ μικρὸν

(*) Εἰς τὸ ἀκόλουθον φυλλάδιον, ἐν τῇ τέλει τῆς παρούσης πραγ-
 ματείας, θέλει ἐπισυναρθῆ καὶ τὸ σχέδιον τοῦ Μαραθωνικοῦ πεδίου
 αἱ λιμένες.

χωρίον τοῦ Βρανᾶ, ὁδὸς δευτέρα, ἀναβαίνουσα εἰς τὸ ἀπὸ τοῦ Βριλησσοῦ ἐπίσης κατερχόμενον ὄρος τοῦ Ἄφορισμοῦ, ἄγει εἰς τὸ χωρίον Σταμάτα καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸ ἄνω μέρος τοῦ Πεδίου τῶν Ἀθηνῶν. Μεταξὺ δὲ πάλιν τοῦ ὄρους Κοτρόνι καὶ τοῦ ὄρους Σταυροκοράκι σχηματίζεται ἕτερα κοιλάς, παράλληλος μὲν, στενωτέρα δὲ τῆς προηγούμενης· ἐν τῇ κοιλάδι ταύτῃ κεῖται τὸ σημερινὸν χωρίον τοῦ Μαραθῶνος, διὰ τοῦ ὁποῦ διέρχεται ὁδὸς τρίτη, ἥτις, μικρὸν ἀνωτέρω τοῦ Μαραθῶνος, τέμνεται εἰς δύο, ὧν ἡ μὲν μία, εὐευθυνομένη πρὸς δυσμᾶς, φέρει εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Διακρίας, ἡ δὲ ἄλλη, τρεπομένη πρὸς μεσημβρίαν, ἐνοῦται εἰς Σταμάτα μετὰ τῆς ἀπὸ τῆς κοιλάδος τοῦ Βρανᾶ ἀνερχομένης. Τελευταῖον, μεταξὺ τοῦ ὄρους Σταυροκοράκι καὶ τοῦ μεγάλου ἔλους, ὑπάρχει πύλη στενή, φρασσομένη μὲν ὑπὸ τοῦ χωρίου Κάτω Σούλι, διεκδάλλουσα δὲ εἰς τὴν βορειοτέραν γωνίαν τοῦ Μαραθωνικοῦ πεδίου, ἥτις κλείεται πάλιν πρὸς βορρᾶν δι' ἕτερας πύλης, σχηματιζομένης μὲν ὑπὸ τοῦ ὄρους Δρακονέρι, ἀπ' ὄνατολῶν, καὶ ὑπὸ τινος ὄρους τῆς Διακρίας, ἀπὸ δυσμῶν, ἀγούσης δὲ εἰς Ῥαμνοῦντα.

Ἡ χώρα αὕτη τοῦ Μαραθῶνος περιελάμβανε τὰ πάλαι τέσσαρας πόλεις, τὴν Προβάλινθον, τὸν Μαραθῶνα, τὴν Οἰνόην, τὴν Τρικόρυθον, καὶ διὰ τοῦτο ὠνομάζετο τετραπόλις. Ἡ Προβάλινθος ἔκειτο εἰς τὴν μεσημβρινωτέραν γωνίαν τοῦ Μαραθωνικοῦ πεδίου, παρὰ τὴν πύλην τὴν φέρουσαν εἰς τὴν Μεσογαίαν· ἡ δὲ Τρικόρυθος, εἰς τὴν βορειοτέραν γωνίαν, ἥτις χωρίζεται ἀπὸ τοῦ λοιποῦ πεδίου, διὰ τοῦ μεγάλου ἔλους. Ἀλλὰ τὰ περὶ τῆς Οἰνόης καὶ τοῦ Μαραθῶνος δὲν εἶναι τοσοῦτον ἀναμφισβήτητα. Τὸ σημερινὸν χωρίον τοῦ Μαραθῶνος κεῖται, ὡς προείπομεν, εἰς τὴν μεταξὺ τοῦ ὄρους Κοτρόνι καὶ τοῦ ὄρους Σταυροκοράκι κοιλάδα· ὑπεράνω δὲ τοῦ Μαραθῶνος τούτου ὑπάρχουσιν ἐρείπια τινὰ φέροντα τὸ τῆς Οἰνόης ὄνομα· ὥστε μέχρι πρὸ ὀλίγου ἔδοξάζετο, ὅτι ἡ Οἰνόη καὶ ὁ Μαραθῶν ἔκειντο εἰς τὴν αὐτὴν κοιλάδα, τὴν βορειοτέραν, δηλαδή, τῶν δύο πρὸς δυσμᾶς τοῦ Μαραθωνικοῦ πεδίου ἠνεωγμένων. Ἀλλὰ, πρὸ εἰκοσιν ἐτῶν, Ἀγγλος τις ἀρχαιολόγος, ὁ συνταγματάρχης Λήκκιος, ἄνθρωπος σοφὸς ἅμα καὶ εὐφυής, παρετήρησεν, ὅτι ἡ τοιαύτη θέσις τῆς Οἰνόης καὶ τοῦ Μαραθῶνος ἀνατρέπει ἅπαντα τὸν ῥυθμὸν τοῦ Μαραθωνικοῦ πεδίου εἰς τὸ ὁποῖον, ἔχον τέσσαρας πύλας καὶ τέσσαρας πόλεις, πᾶσα πόλις κατεῖχε πιθανώτατα μίαν πύλην, ἐνῶ ἂν σωρεύσωμεν τὴν Οἰνόην καὶ τὸν Μαραθῶνα εἰς τὴν μίαν τῶν δύο δυτικῶν κοιλάδων, ἡ ἄλλη μένει παντελῶς ἀφρακτος, ὅπερ ἀτοπον. Ὅθεν ἀνάγκη νὰ ἀνακληρωθῇ τὸ κεχρηθὸς τοῦ ῥυθμοῦ καὶ νὰ μετατεθῇ εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Βρανᾶ ἢ ἡ Οἰνόη, ἢ ὁ Μαραθῶν. Ἡ ἀνάγκη φαίνεται τῶντι ἀκαταμάχητος. Τίνα ὁμῶς μετακομίσωμεν, τὴν Οἰνόην ἢ τὸν Μαραθῶνα; Ἐνταῦθα ἐπῆλθε δεύτερος, ἐπίσης νικηφόρος, συλλογισμὸς. Τὸ ὄνομα τῆς Οἰνόης ἀποδίδεται σημερινὸν εἰς ἐρείπια τινὰ· τὸ δὲ ὄνομα τοῦ Μαραθῶνος, εἰς χωρίον, τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ τὸ ἐπισημότερον τοῦ πεδίου χωρίον. Ἀλλὰ τὰ μὲν ἐρείπια ἐκεῖνα φέρουσι βεβαίως τὸ ἀρχαῖον αὐτῶν ὄνομα, οὐδ' εἶναι δυνατόν νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἐνῶ ἦσαν ἐρείπια ἄλλης τινὸς

πόλεως ἔλαβον τὸ τῆς Οἰνόης ὄνομα. Τὸ δὲ χωρίον τοῦ Μαραθῶνος εἴμπορεῖ κάλλιστα νὰ καλεῖται τοιούτοτρόπως, καίτοι μὴ κατέχον τὴν θέσιν τοῦ ἀρχαίου, διότι ἀνέκαθεν ἡ μεγαλητέρα πόλις ἢ κώμη τῆς χώρας ταύτης ἐκαλεῖτο Μαραθῶν, ἐξ οὗ καὶ ἅπασα ἡ χώρα αὐτὸ τοῦτο τὸ ὄνομα ἔφερεν· ὥστε ἂν, ἐκλιπείτο τοῦ ἀρχαίου καὶ ἀλλαγῶν κειμένου Μαραθῶνος, ἐκτίσθη ἔπειτα, μεταξὺ Κοτρόνι καὶ Σταυροκοράκι, χωρίον νέον, τὸ ὁποῖον κατέστη τὸ ἐπισημότερον τῆς ἅλης χώρας, φυσικώτατα ἀπεδόθη εἰς τοῦτο τὸ τοῦ Μαραθῶνος ὄνομα. Ὅθεν ἀνάγκη ἢ μὲν Οἰνόη νὰ μείνῃ εἰς τὴν βορειοτέραν τῶν δύο δυτικῶν κοιλάδων, ὁ δὲ Μαραθῶν νὰ μετατεθῇ εἰς τὴν νοτιωτέραν τῶν κοιλάδων τούτων, ἥτοι εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Βρανᾶ.

Ὁ συλλογισμὸς οὗτος ἐπέφερε σπουδαίαν ἀρχαιολογικὴν ἐπανάστασιν εἰς τὸ Μαραθωνικὸν πεδῖον, ἠχημαλώτευσεν ἅπασας τὰς Ἀγγλικὰς καὶ Γερμανικὰς πεπειθήσεις, καὶ ἅπαντες ἤδη ὁμοθυμαδὸν συνέδραμον εἰς τὴν ἀνακομιδὴν τῶν λειψάνων τοῦ ἀρχαίου Μαραθῶνος. Μία μόνη φωνὴ ὑψώθη ἄχρι τοῦδε ὑπὲρ τῶν δικαιωμάτων τῆς προηγούμενης γνώμης, ἡ φωνὴ τοῦ Ἀγγλοῦ ἐπίσης Οὐορδσοουρθίου· ἀλλὰ πέπεισμαι ὅτι οἱ εἰρηνικοὶ ἀναγνώσται τῆς Πανδώρας, μὴ ἀγαπῶντες τὰς ἀντιπολιτεύσεις, θέλουσι κύψει ἀγογγύτως τὴν κεφαλὴν εἰς τὰ καθεστῶτα.

Εἰς τοῦτο λοιπὸν τὸ ἐν Μαραθῶνι πεδῖον ἀπεβίβασθησαν οἱ Πέρται, ὑπὸ τοὺς στρατηγοὺς Δᾶτιν καὶ Ἀρταφέρην, ἐν ἔτει 490 πρ. Χρ., κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον, ὡς κοινῶς λέγεται, ἀφ' οὗ προηγούμενος ἐκυρίευσαν τὴν Ἐρέτριαν, ἐνέπρησαν τὰ ἱερά αὐτῆς καὶ ἠνδραπόδισαν τοὺς κατοίκους.

Πρὶν προχωρήσωμεν, παρατηρητέον ὅτι Γερμανὸς τις σοφὸς, ὁ τῶν Ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν ἐκδότης Βοίχχιος, ἐπεχείρησεν ἐπὶ τοῦ προκειμένου χρονολογικῆν μεταβολὴν, ἥτις ἀγνοῶ διατί δὲν ἐπέτυχεν, ἐνῶ οἱ Γερμανοὶ, ἂν ἦναι ἀτυχεῖς περὶ τὰς πολιτικὰς μεταβολὰς, περὶ τὰς φιλολογικὰς δείκνυνται, ὡς γνωστὸν, ἐπιτηδειότατοι. Ἡ γνώμη ὅτι ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη συνεκροτήθη κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον στηρίζεται ἐπὶ τούτου, ὅτι ὁ Πλούταρχος ἐρίζει πολλάκις ὡς ἡμέραν τῆς μάχης τὴν 9ην τοῦ Βοηδρομιῶνος, ὁ δὲ Βοηδρομιῶν ἦτο τρίτος μῆν τοῦ Ἀττικοῦ ἔτους, τὸ ὁποῖον ἐλάμβανε τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς πρώτης, μετὰ τὰς θερινὰς τροπὰς, νέας σελήνης. Ἐπιπρὸς δὲ ἐν τῇ ἐποχῇ τῆς ἀκμῆς τῶν Ἀθηνῶν, αἱ θεριναὶ τροπαὶ συνέβαινον περὶ τὰ τέλη τοῦ Ἰουνίου, ὁ μὲν πρῶτος μῆν Ἐκατομβαιῶν ἀντεστοίχει συνήθως πρὸς τὸν Ἰούλιον, ὁ δὲ δεύτερος μῆν, ὁ Μεταχειτινῶν, πρὸς τὸν Αὐγουστον, ὁ δὲ Βοηδρομιῶν, πρὸς τὸν Σεπτέμβριον. Ἀλλ' ὁ Ἡρόδοτος, ἂν καὶ δὲν μνημονεύῃ τοῦ μηνὸς καθ' ὃν συνέβη ἡ μάχη, ἐκθέτει τὰ περὶ αὐτῆς τοιούτοτρόπως, ὥστε καθίσταται ἀναμφισβήτητον, ὅτι συνεκροτήθη περὶ πανσέληνον, πολὺ μετὰ τὴν 6ην τοῦ μηνός. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ Πλούταρχος διαρρήγνυει τὰ ἱμάτια αὐτοῦ διὰ τὴν ἀμάθειαν τοῦ Ἡροδότου, καὶ ἀξιοῖ νὰ πείσῃ τὸν κόσμον, ὅτι αὐτὸς, δηλαδή, ὁ Πλούταρχος, ὁ ζήσας 600 ἔτη μετὰ τὸ γεγονός, καὶ μηδεμίαν προσάγων ἄλλην ἀξιόπιστον μαρτυρίαν, ἐγίνωσκε τὰ περὶ τοῦ του ἀκριβέστερον τοῦ Ἡροδότου, ὅστις ἐγεννήθη δύο μετὰ τὴν μάχην ἔτη καὶ εἶδε πολλοὺς καὶ συν-

ελάλησε μετὰ πολλῶν ἐκ τῶν ἀγωνισθέντων ἐν τῇ μάχῃ ἐκείνῃ. Εἶναι ὁμῶς πρόδηλον, ὅτι ὁ Πλούταρχος ματαιοπονεῖ καὶ ὅτι οὐδεὶς δύναται εὐλόγως νὰ προτιμήσῃ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ ἀπὸ τὴν τοῦ Ἡροδότου. Πρὸς τούτοις, ἀπίθανον παντάπασιν φαίνεται ὅτι ἡ μάχη συνεκροτήθη κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον. Οἱ Πέρσαι ἀνεχώρησαν ἀπὸ τὰ παράλια τῆς Ἀσίας ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔτους, καὶ διὰ νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἐφθασαν εἰς Μαραθῶνα κατὰ Σεπτέμβριον, ἀνάγκη νὰ υποθέσωμεν ὅτι ἐχρονολογήθησαν περὶ τὸν διάπλουν τοῦ Αἰγαίου ὑπὲρ τοὺς τέσσαρας μῆνας, τοῦτο δὲ δὲν φαίνεται εὐλόγον· ὥστε ἂν ὑπάρχῃ μαρτυρία τις ἄλλη ὑποδεικνύουσα, ὅτι ἡ μάχη συνεκροτήθη ἐνωρίτερον, ἡ μαρτυρία αὕτη εἶναι μᾶλλον ἀξιοπίστος. Ὑπάρχει δὲ, καὶ τὸ περίεργον εἶναι ὅτι ἀναφέρεται ὑπὸ αὐτοῦ ἐκείνου τοῦ Πλουτάρχου, λέγοντος ἄλλοῦ που, ὅτι τὸ ψήφισμα τὸ διατάξεν τὴν ἐπὶ Μαραθῶνα ἐξαγωγὴν τῶν Ἀθηναίων, ἐγγράφη, πρυτανεύουσης τῆς Αἰαντίδος φυλῆς.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν τότε διετηρημένοι εἰς 10 φυλάς. ἡ δὲ βουλὴ συνέκειτο ἐκ 500 βουλευτῶν, κληρουμένων κατ' ἔτος ἀνὰ 50 ἀπ' ἐκάστης φυλῆς. Οἱ 50 βουλευταὶ ἐκάστης φυλῆς ἀπετέλουν, ἐπὶ 35 ἢ 36 ἡμέρας, τὴν πρυτανείαν, ἣτοι τὴν μόνιμον κυβερνητικὴν ἀρχὴν τῆς πολιτείας, ἡ δὲ σειρά καθ' ἣν ἐκάστη τῶν φυλῶν ἐλάμβανε τὴν πρυτανείαν ὠρίζετο διὰ κλήρου ἐπίσης· καὶ κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ κλήρου ὀρισθεῖσαν ταύτην σειράν ἐτάσσοντο αἱ φυλαὶ, εἰς ὅλας τὰς περιφασεῖς, καθ' ὅλον τὸ ἔτος. Ἐν τῇ περὶ Μαραθῶνα μάχῃ, ἡ Αἰαντὶς φυλὴ κατεῖχε τὸ δεξιὸν κέρασ, ἄρα ἐτάσσεται πρώτη εἰς τὴν σειράν τῶν φυλῶν τοῦ ἔτους ἐκείνου, ἄρα ἡ πρυτανεία αὐτῆς ἀρχομένη τὴν 1ην τοῦ Ἐκατομβαιῶνος ἔληγε τὴν 5ην ἢ 6ην τοῦ δευτέρου μηνός, τοῦ Μεταχειτινῶνος, ἄρα, τελευταῖον, λέγει ὁ Βοίχιος, ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη συνεκροτήθη ὄχι κατὰ Σεπτέμβριον, ἀλλ' ἐνωρίτερον. Τὸ δ' ἐνωρίτερον τοῦτο ὀρίζεται ἀκριβέστερον ὡς ἐξῆς. Ὁ Ἡρόδοτος λέγει, ὅτι οἱ Σπαρτιάται ἀνέβαλον νὰ ἐλθῶσιν εἰς βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων ἐνεκα τοῦ θρησκευτικοῦ αὐτῶν ἔθους, κατὰ τὸ ὅποιον δὲν ἠδύναντο νὰ ἐκστρατεύσωσι πρὸ τῆς πανσελήνου. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Πλούταρχος, πολέμων καὶ κατὰ τοῦτο τὸν Ἡρόδοτον, ἰσχυρίζεται, ὅτι οἱ Σπαρτιάται μυρίας ἐξόδους καὶ μάχας ἐποίησαν μεσοῦντος μηνός, δύο Γάλλοι, ὁ Λαρχέρος καὶ ὁ Φρερέτος, ἀναλαβόντες τὴν μεταξὺ Πλουτάρχου καὶ Ἡροδότου μεσολάβησιν, ἠξίωσαν ὅτι οἱ Σπαρτιάται ἐκωλύοντο νὰ ἐκστρατεύσωσιν ὄχι πρὸ πάσης πανσελήνου, ἀλλὰ μόνον πρὸ τῶν πανσελήνων ἐκείνων, εἰς ἃς ἀπέληγον μεγάλαί τινες αὐτῶν ἑορταί, οἷον τὰ Κάρνεια, τὰ Ὑακίνθια κλπ. Τὰ Κάρνεια ἐτελοῦντο κατὰ τὸν μῆνα Καρνεῖον, ὅστις εἶναι εἰς τῶν ἐξ γνωστῶν μηνῶν τῆς Σπάρτης (Γεράστιος, Ἀρταμισίος, Φλυάσιος, Ἐκατομβεύς, Ἡράσιος, Καρνεῖος) καὶ ἀντεστοίχει πρὸς τὸν Μεταχειτινῶνα τοῦ Ἀττικοῦ ἔτους· ἄρα ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη συνέβη κατὰ Αὐγουστον. Ὁ δὲ Βοίχιος πάλιν, συμβιβάζων τὴν εἰκασίαν ταύτην τῶν δύο Γάλλων μετὰ τοῦ συμπεράσματος τὸ ὅποιον δόναται νὰ ἐξαχθῇ ἀπὸ τῆς ἀνωτέρω μνημονευθείσης μαρτυρίας, καθ' ἣν τὸ ψήφισμα τὸ διατάξεν τὴν ἐπὶ Μαραθῶνα ἐξαγωγὴν τῶν Ἀθηναίων ἐγγράφη

πρυτανεύουσης τῆς Αἰαντίδος φυλῆς, βεβαιοῖται τὸ ψήφισμα ἐγγράφη περὶ τὰ τέλη τῆς πρυτανείας ταύτης, ἣτοι τὴν 5 ἢ 6 τοῦ Μεταχειτινῶνος, ἡ δὲ μάχη συνεκροτήθη τὴν 15 ἢ 16 τοῦ αὐτοῦ μηνός.

Εἶπον ἤδη ὅτι ἡ ἐρμηνεῖα αὕτη δὲν ἰσχυρε νὰ μεταβαλῇ τὴν κοινὴν χρονολογίαν τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός· ἐγὼ δὲ ὄχι μόνον θεωρῶ τὴν μεταβολὴν εὐλογωτάτην, ἀλλὰ, ἐπειδὴ οὐκ εἶμὲν καθεύδειν τὸ ἐν Μαραθῶνι τρόπαιον τοῦ Ἀηλίου, ζητῶ τὴν ἀδείαν νὰ ἀναγάγῃ τὴν μάχην εἰς ἐτι προηγούμενον μῆνα.

Ὁ Βοίχιος δὲν παρεδέχθη ὅτι τὸ περιβόητον ἐκεῖνο ψήφισμα ἐγγράφη περὶ τὰ τέλη τῆς πρυτανείας τῆς Αἰαντίδος φυλῆς, εἰμὲν διὰ νὰ μὴ ἀντεῖπῃ εἰς τοὺς δύο Γάλλους τοὺς ἀξιώσαντας, ὅτι οἱ Σπαρτιάται δὲν ἐκωλύοντο νὰ ἐκστρατεύσωσιν ὑπὸ πάσης πανσελήνου, ἀλλὰ μόνον ὑπὸ τῆς πανσελήνου τῶν Καρνείων καὶ τῶν Ὑακινθίων. Οἱ δὲ δύο Γάλλοι πάλιν δὲν περιῆλθον εἰς τὴν εἰκασίαν ταύτην εἰμὲν μόνον διὰ νὰ μὴ λυπήσωσι τὸν Πλούταρχον, τὸν ἰσχυρίζομενον, ὅτι οἱ Σπαρτιάται μυρίας ἐξόδους καὶ μάχας ἐποίησαν μεσοῦντος μηνός. Ἀλλὰ· εἶναι δυνατόν νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ὁ Ἡρόδοτος δὲν ἤξευρε τί ἔλεγε παριστῶν τοὺς Σπαρτιάτας ἐν γένει μὴ ἐκστρατεύοντας πρὸ τῆς πανσελήνου, καὶ ὅτι ὁ Πλούταρχος, ὅστις ἐξῆς εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν οἱ Σπαρτιάται πρὸ καιροῦ οὐδέποτε ἤδη κατὰ δυστυχίαν ἐξεστράτευον, καθὼ διατελοῦντες ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ῥώμης, ἤξευρε τὸ δημόσιον αὐτῶν δίκαιον καλῆτερον ἀπὸ τὸν Ἡρόδοτον, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου οἱ Σπαρτιάται ἦσαν εἰς διηνεκεῖς πολέμους; Καὶ τὸ κακὸν διὰ τὸν Πλούταρχον εἶναι, ὅτι τὸ ἔθος τοῦτο τῶν Σπαρτιῶν δὲν ἀναφέρεται ὑπὸ μόνου τοῦ Ἡροδότου, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοῦ Παντανίου, καὶ ὑπὸ τοῦ Λουκιανοῦ, καὶ ὑπὸ ἄλλων, ὡς ἐφαρμοζόμενον εἰς πᾶσαν πανσελήνον. Δὲν εἶναι ἀμφιβολία ὅτι οἱ Σπαρτιάται εὐρέθησαν πολλάκις ἐν ἐκστρατείᾳ μεσοῦντος μηνός, ὅτι καὶ μάχας ἴσως μεσοῦντος μηνός συνεκρότησαν, ἀλλὰ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου μνημονευόμενον ἔθος δὲν ἐφηροῦζετο προδήλως εἰμὲν εἰς τὴν ἀπὸ τῆς Σπάρτης ἐξόδον γενομένης δὲ ἅπασι τῆς ἐξόδου, ἐὰν ἡ ἐξακολούθησις τοῦ πολέμου συνεπήγετο τὴν ἀνάγκην στρατιωτικῶν κινήματων ἢ καὶ μαχῶν, ταῦτα πάντα ἐγίνοντο βεβαίως ἤδη καὶ πρὸ τῆς πανσελήνου. Τὸ ἐπιχειρήμα λοιπὸν τοῦ Πλουτάρχου δὲν ἀνατρέπει παντάπασιν τὸν ἰσχυρισμὸν τοσοῦτων ἄλλων συγγραφέων καὶ μάλιστα τοῦ Ἡροδότου, οὐδὲ δυνάμεθα τῶντι νὰ ἐννοήσωμεν πῶς ὁ Βοίχιος, ἀφοῦ μετὰ πλείστης εὐφυΐας καὶ δικαιοσύνης ἀφῆρσεν ἀπὸ τὸν Βοηδρομιῶνα τὸ παράνομον αὐτοῦ ἀξίωμα, ἐπειτα, ὡσανεὶ σεβόμενος ἐτι τὸν σφετεριστὴν ἐκεῖνον τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης, ἠθέλησε νὰ προσεγγίσῃ ὅσον ἐνδέχεται εἰς αὐτὸν τὴν ἡμέραν αὐτῆς, ἐστηρίχθη ἐπὶ τῆς σαθρᾶς καὶ ὑπὸ οὐδεμιᾶς μαρτυρίας ἐνισχυομένης εἰκασίας τῶν δύο Γάλλων, ὅτι τὸ κάλυμα τῶν Σπαρτιῶν δὲν συνέβη εἰμὲν ἐνεκα τῆς τῶν Καρνείων πανσελήνου καὶ ἰθεώρησεν ἀπαραίτητον νὰ ἀποδώσῃ τὴν ἐκδοσὶν τοῦ ψήφισματος εἰς τὸν Μεταχειτινῶνα. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι οὐδὲν ὑποχρεοῖ ἡμᾶς νὰ υποθέσωμεν ὅτι τὸ ψήφισμα ἐξεδόθη τὴν τελευταίαν ἡμέραν τῆς πρυτανείας τῆς Αἰαντίδος φυλῆς· ἐξεναντίας δυνάμεθα ἐπίσης

εὐλόγως νὰ πρὸδεχθῶμεν ὅτι ἐγράφη ἐν ἀρχῇ τοῦ Ἐκατομβαιῶνος (ἢ ἐξαγωγή τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ Μαραθῶνα ἐψηφίσθη ἀναγκάτως ἐν ἀρχῇ μηνὸς τινος, διότι ἡ μάχη συνεκροτήθη, ὡς προεῖρηται, περὶ πανσέληνον, μεταξὺ δὲ τῆς μάχης καὶ τοῦ ψηφίσματος ἐμεσολαβήσαν ἔνδεκα περίπου ἡμέραι) καὶ ὅτι ἡ μάχη ἐγένετο περὶ τὰ μέτα τοῦ μηνὸς τούτου, διότι ὁ Περσικὸς στόλος, καίτοι χρονὸν τριβήσας ἡμέρας τινὰς εἰς Σάμον, εἰς Νάξον, εἰς Δῆλον, εἰς Κάρυστον καὶ εἰς Ἐρέτριαν, εὐδὲν ἤττον ἐντὸς δύο μηνῶν, δηλαδὴ κατὰ μῆνα Ἰούλιον, ἠδύνατο νὰ φθάσῃ εἰς Μαραθῶνα.

Ἄλλὰ ἡ διατί εἰς Μαραθῶνα καὶ ὄχι εἰς ἄλλο τῆς Ἀττικῆς παραλίης μέρος, παρέχον εὐκολωτέραν τὴν ἐπὶ τὰς Ἀθήνας ἐφοδον; Εἰς τὸ λάθος τοῦτο παρέσυρεν αὐτοὺς ὁ Ἰππίας, ὅστις, ὡς γνωστὸν, ὑπῆρξεν ὁ κύριος ὁδηγὸς τῆς ἐστρατείας ταύτης, τὴν ὁποίαν προεκάλεσεν ἐπὶ τῇ αἰσχρᾷ ἐλπίδι, ὅτι, διὰ τῶν ξένων ἐκείνων καὶ βαρβάρων, θέλει ἀνακτήσῃ τὴν ἀπολεσθεῖσαν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων. Ἡ προδοσία ὁμοῦς συνήθως ἀπατάται καὶ τιμωρεῖται, τοιαύτη εἶναι τῆς Προνοίας ἢ θέλησις. Ὁ πατήρ τοῦ Ἰππίου Πεισίστρατος εἶχεν ἀνυψωθῆ ἄλλοτε διὰ τῶν Διακρίων, δηλαδὴ διὰ τῶν πενήτων γαιοκτητῶν τοῦ ὀρεινοτέρου τῆς Ἀττικῆς μέρους. Οὗτοι, πιεζόμενοι πρὸ τοῦ Σόλωνος ὑπὸ τῶν πλουσιωτέρων Πεδιέων, ἦτοί τῶν Εὐπατριδῶν, οἵτινες καὶ μόνον ἐνέμοντο τότε ἅπασαν τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν, ἔλαβον μὲν, διὰ τῆς νομοθεσίας τοῦ σοφοῦ ἐκείνου ἀνδρός, πολλὴν περὶ τὰ ἰδιωτικὰ αὐτῶν συμφέροντα ἀνακούφισιν καὶ τινα πολιτικὰ δικαιώματα, ἀλλὰ ἐπιθυμοῦντες ἔτι πλείονα βελτίωσιν τῆς τύχης αὐτῶν καὶ ἐλπίζοντες νὰ ἐπιτύχωσι τοῦ σκοποῦ δι' ἀρχηγοῦ ἐπιτηδείου, προθύμως συνετέλεσαν εἰς τὴν προαγωγὴν τοῦ φιλοδόξου καὶ μεγαλοφυοῦς Πεισίστρατου. Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἐξώσθη δις τῶν Ἀθηναίων διὰ τῆς ἐνώσεως τῶν δύο ἄλλων πολιτικῶν κομμάτων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἦτοί τῶν ἀριστοκρατικῶν Πεδιέων καὶ τῶν Παράλων, οἵτινες, μετερχόμενοι μὲν ἰδίως τὴν ναυτιλίαν καὶ τὴν ἐμπορίαν, ἔχοντες δὲ ἰδιάζοντα καὶ ἀλλότρια τῶν δύο ἄλλων πολιτικῶν μερίδων συμφέροντα ἐζήτησαν συνήθως νὰ διατηρῶσι τὴν μεταξὺ αὐτῶν ἰσορροπίαν, ἐνούμενοι πάντοτε μετὰ τῆς ἠττηθείσης κατὰ τῆς ἐπικρατεστέρας. Ὄταν δὲ ὁ Πεισίστρατος, 50 ἔτη πρὸ τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης, ἐπεχείρησε τὸ τρίτον νὰ καταλάβῃ καὶ κατέλαβε τῶντι τὴν λεγομένην τυραννίδα αὐτοῦ, ἠκολούθησεν αὐτῇ ταύτῃ τὴν ὁδόν, τὴν ὁποίαν ἤδη ἐπορεύθησαν οἱ Πέρσαι ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰππίου ὁδηγούμενοι. Δηλαδὴ, ὁ Πεισίστρατος, ἀναχωρήσας ἀπὸ Ἐρετρίας, ὅπου εἶχε συλλέξει τοὺς φίλους καὶ μιθροφόρους αὐτοῦ, ἀπεβιάσθη εἰς Μαραθῶνα, ὅστις ἀνήκει εἰς τὴν Διακρίαν καὶ εἶναι τὸ ἐπιτηδειότερον τοῦ τμήματος τούτου τῆς Ἀττικῆς χωρίον εἰς ὃ ἠδύνατο νὰ συρρέυσωσι οἱ φίλοι αὐτοῦ Διάκριοι. Τοῦτο ἐξηγεῖ πῶς ὁ Πεισίστρατος διέμεινε τότε πολλὰς εἰς Μαραθῶνα ἡμέρας, ἐν ἀσφαλείᾳ συλλέγων τοὺς ὁπαδοὺς. Οἱ ἐν τῷ ἄστει ἀντίκαλοι Ἀθηναῖοι δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιτεθῶσι κατ' αὐτοῦ, διότι ἅπασαι αἱ ἄκραι τοῦ χωρίου ἐκείνου κατεῖχοντο ὑπὸ τῶν Διακρίων. Ἀμα δὲ συμπληρώσας τὴν παρασκευὴν, ὁ Πεισίστρατος ἀνεχώρησεν ἐκ Μαραθῶνος, διὰ τῆς παρὰ τὴν θάλασσαν

μεσημβρινῆς πύλης, μετέβη ἐκεῖθεν εἰς τὴν Μεσογαίαν καὶ ἐκεῖθεν ἐτράπη δεξιᾷ πρὸς τὴν εὐρείαν μεταξὺ Βριλητσοῦ καὶ Ὑμηττοῦ κοιλάδα, ὅπου μάλιστα κατέρωσαν νὰ ἀντιπαραταχθῶσιν οἱ ἐκ τοῦ ἄστεος Ἀθηναῖοι, πρὸ τὸ ἱερόν τῆς Παλληνίδος Ἀθηνᾶς· ἀλλ' ὁ Πεισίστρατος, νικήσας, εἰσῆλθεν ἤδη ἀκωλύτως εἰς Ἀθήνας.

Αἱ ἀναμνήσεις αὗται ἠπάτησαν τὸν Ἰππίαν, μὴ παρατηρήσαντα, ὅτι, ἐντὸς 50 ἐνιαυτῶν, αἱ περιστάσεις εἶχον οὐσιωδῶς ἀλλοιωθῆ. Οἱ πλείστοι τῶν Διακρίων δὲν διέκειντο πλέον πρὸς τοὺς Πεισιστρατίδας ὅπως ἄλλοτε, διὰ πολλοὺς λόγους. Ὁ Πεισίστρατος, ὑπερισχύσας, οὐδὲν ἔπραξεν ὑπὲρ τῆς δημοκρατικῆς ἐκείνης μερίδος, διὰ συνδρομῆς τῆς ὁποίας ἀνυψώθη ἐξεναντίας οἱ υἱοὶ αὐτοῦ περιεποιήθησαν τοὺς ἀριστοκρατικούς, τοὺς Πεδιεῖς, ἐλαττώσαντες ἐπὶ τὸ ἤμισυ τὸν παρὰ τούτων ἰδίως πληρονομένον ἐγγεῖον φόρον. Βραδύτερον δὲ, μετὰ τὴν ἐξωσιν τοῦ Ἰππίου, ἀφ' ἐνὸς μὲν πλείστοι τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ ἐθανατώθησαν ἢ ἐξωρίσθησαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ ἐκ τοῦ ἀντιθέτου εἰς τοὺς Πεισιστρατίδας οἴκου τῶν Ἀλκμαιωνιδῶν Κλειθένης, διὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ γενομένης μεταρρύθμισις τοῦ ἀρχαίου πολιτεύματος, ἔδωκεν εἰς τοὺς πένητας Διακρίους πολιτικὴν ἀξίαν πολὺ πλείονα ὅσης ἠδύνατο ποτε νὰ ἐλπίσωσιν ἀπὸ τοῦ Πεισιστρατίδας. Τινὲς τῶν Διακρίων, προσωπικῶς ὑπὸ τοῦ Ἰππίου εὐεργετηθέντες, ἦσαν βεβαίως ἔτι ἀφωτισμένοι εἰς αὐτὸν καὶ ἠγωνίζοντο νὰ διαστείωσιν ὑπὲρ αὐτοῦ τὰ φρονήματα τῶν Ἀθηναίων. Τοῦτο ἐξάγεται μὲν προδήλως ἀπὸ ὅσα, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, εἶπεν ὁ Μιλτιάδης εἰς τὸν Καλλίμαχον διὰ νὰ τὸν καταπέισῃ νὰ συνάψῃ πρὸς τοὺς Πέρσας μάχην, ἐξάγεται δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ σημείου δι' οὗ, μετὰ τὴν μάχην, οἱ Πέρσαι προσεκλήθησαν νὰ προκαταλάβωσι τὴν πόλιν, ἔρημον οὖσαν ὑπερμάχων, περιπλέοντες τὸ Σούνιον, διότι τὸ σημεῖον τοῦτο ἐγένετο βεβαίως ὑπὸ τῶν φίλων τοῦ Ἰππίου Διακρίων. Ἀλλ' οἱ τοιοῦτοι ἦσαν, ὡς προεῖρηται, ὀλίγοι· καὶ ἠδύνατο μὲν νὰ ἐνεργῶσιν ὑπὲρ αὐτοῦ κρυφίως καὶ νὰ παρασκευάζωσιν ἐν τῷ σκότει τὴν δι' ἐπιβουλῆς τινος παράδοσιν εἰς αὐτὸν τῆς πόλεως· δὲν ἠδύνατο ὁμοῦς νὰ πράξωσιν ἤδη ὅ,τι ἄλλοτε ἐγένετο ὑπὲρ τοῦ Πεισιστρατοῦ, νὰ συρρέυσωσι δηλαδὴ πολυάριθμοι εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἰππίου, ἅμα ἀποβάντος, νὰ φράξωσιν εἰς τοὺς ἐν τῷ ἄστει Ἀθηναίους τὴν εἰς τὴν Διακρίαν πᾶροδον, νὰ ἀποκόψωσι διὰ μιᾶς ἀπὸ αὐτῶν τὸ τρίτον τῆς χώρας, καὶ ἐνισχύσαντες, ἐνὶ λόγῳ, πολυειδῶς καὶ ἀναρὰνδόν τὸν τύραννον, νὰ εἰσελθῶσιν ἐλευθέρως μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν Μεσογαίαν καὶ εἰς τὸ Πεδίον, εἰς τῶν ὁποίων τὰς ἀνακεπητάνας κοιλάδας οἱ κεκολοβωμένοι, οἱ κατεπταημένοι Ἀθηναῖοι δυσκόλως ἤθελον ἀναχαιτίσει αὐτούς. Διὰ νὰ κατορθωθῶσι ταῦτα, ἔπρεπεν ἅπαντες οἱ Διάκριοι, ἢ τοῦλάχιστον οἱ πλείστοι αὐτῶν, νὰ ἦναι ἀφωτισμένοι εἰς τὸν Ἰππίαν, τὸ δὲ πρᾶγμα εἶχε παντάπασιν ἄλλως κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὥστε ὁ Ἰππίας κακῶς ποιῶν ἠλπισεν εἰς τὴν συνδρομὴν αὐτῶν. Ἐπειδὴ ὁμοῦς ἠλπισε, διὰ τοῦτο ἀπεβιάσθη τοὺς Πέρσας εἰς Μαραθῶνα.

Πολλοὶ εἶπον ὅτι οἱ Πέρσαι ἀπεβιάσθησαν ἐνταῦ-

θα ἀπλῶς διὰ τὰ ὁρμήσωσιν ἐκεῖθεν ἀμέσως εἰς Ἀθήνας. Ἀλλὰ, παραλείπων τὰ ἐρωτήτω τοὺς τοιούτους πρὸς τῖνα σκοπὸν οἱ Πέρσαι καθυπέβαλον ἑαυτοὺς εἰς τὴν ἀνάγκην πολυῶρου διὰ ξηρᾶς, ἀνα μέρων ἐχθρικῆς χώρας, πορείας, καὶ εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ χωρισθῶσιν ἐπὶ πολὺ ἀπὸ τοῦ στόλου αὐτῶν καὶ ἀπὸ τῶν τοξοτῶν οἵτινες, ἐκ τῶν κωπηλατῶν συγκείμενοι, ὡς μετ' ὀλίγον ἐξηγεῖται, ἀναγκασίως ἐμελλόν νὰ μείνωσιν ἐπὶ τοῦ στόλου, ἐνῶ οὐδὲν τῶν ἀτοπημάτων τούτων ἤθελε συμβῆ ἢ ἀπόβασις ἐγένετο εἰς Φάληρον· ἐρωτῶ τὸ ἀπλούτερον τοῦτο, ἵνα διατί λοιπὸν δὲν ἐξώρμησαν εἰς τὸ Πεδίον, ἐνῶ μεταξὺ τῆς ἀφίξεως αὐτῶν καὶ τῆς τῶν Ἀθηναίων ἀφίξεως ἐμετολάβησαν τοῦλάχιστον 36 ὥραι, ἢ ὅχι 48; Διότι, λέγουσιν, οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον προηγουμένως εἶσι πέμψει βοήθειαν 4000 ἀνδρῶν εἰς τοὺς Ἐρετριεῖς ἢ στρατιωτικὴ αὐτῆ μαῖρα, μαθούσα ὅτι μελετᾶται νὰ παραδοθῆ ἢ Ἐρέτρια εἰς τοὺς Πέρσας διὰ προδοσίας, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ προκατέλαβε τὰς πύλας τοῦ Μαραθωνικοῦ πεδίου. Ἀλλ' ὁ συλλογισμὸς οὗτος ἔχει πολλὰ ἐλαττώματα, ὅχι ἔν. Ἐν πρώτοις, ἡ ἐπικουρία ἐκείνη ἐπανήλθεν εἰς τὴν Ἀττικὴν πρὶν ἢ γίνῃ ἐναρξίς τῆς τῶν Ἐρετριέων πολιτορκίας, δηλαδὴ πολλὰς ἡμέρας πρὶν ἢ ἀποδιδασθῶσιν οἱ Πέρσαι εἰς τὸν Μαραθῶνα καὶ εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν δὲν ὑπῆρχεν ἐλαχίστη ἰδέα ὅτι θέλουσιν ἐπιπλεύσει ἐνταῦθα μᾶλλον ἢ ἄλλου· ἐξ ἐναντίας, ἡ εἰς Μαραθῶνα ἀπόβασις ἦτον ὄλως ἀπίθανος, ὥστε δυσκόλως δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι διετάχθησαν νὰ ὀχυρώσωσι χωρίον τὸ ὁποῖον δὲν ἦτο παντάκῃσι βέβαιον ὅτι θέλει καταλάβει ὁ ἐχθρὸς. Ἐκτὸς τούτου, ἡ μίξις τῶν πυλῶν τοῦ Μαραθωνικοῦ πεδίου, ἢ παρὰ τὴν Προβαλινθον, ἦτο ἀδύνατον νὰ καταληφθῆ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ὡς θέλει ἐξηγηθῆ κατωτέρω· τελευταῖον, ἂν οἱ Πέρσαι εἶχον σκοπὸν νὰ περάσωσι καὶ ἀπῆντων ἀνυπερέβλητον ἀπὸ ξηρᾶς δυσκολίαν, ἠδύναντο καλλίστα, ἐπιδοκίμοι εἰς τὰ πλοῖα αὐτῶν, νὰ ἐξακολουθήσωσιν τὸν διὰ θαλάσσης ἐπὶ τὰς Ἀθήνας δρόμον. Δὲν ἐπραξαν τοῦτο διότι δὲν εἶχον σκοπὸν τοιοῦτον, δὲν εἶχον δὲ τοιοῦτον σκοπὸν διότι πρὸ πάντων ἐπεθύμουν καὶ ἠλπίζον νὰ λάβωσι τὴν συνδρομὴν τῶν Διακρίων. Καὶ ὁμοίως τὸ περὶ τῶν 4000 ἀνδρῶν, τῶν προκαταλαβόντων ὄθην τὰς Μαραθωνικὰς πύλας, ἐπιχείρημα, εἰτεχώρηται εἰς πολλὰς ἱστορίας, ἐνῶ ὁ εὐφυῆς χρονολογικὸς ὑπολογισμὸς τοῦ Βοικηίου δὲν ὑποδοκίμησε. Τοῦτο σημαίνει βεβαίως, ὅτι διὰ νὰ εὐδοκιμήσῃ τις εἰς τὸν κόσμον τοῦτον δὲν ἀπαιτεῖται ἐξ ἅπαντος νὰ ἔχη εὐφροσύνην πρὸ πάντων πρέπει νὰ ἔχη καὶ ὀλίγην τύχην.

Ἀμα δὲ ἀποβάς ὁ Ἰππίας, ἐπιμύθε μὲν τοὺς ἀποτόλους αὐτοῦ κατὰ τὴν Διακρίαν, ἤρξατο δὲ νὰ διευθετῆ τὸν στρατὸν, ὅχι, ὡς ἐβρέθη ὑπὸ τινων, εἰς τὴν βορειοτέραν μόνον γωνίαν τοῦ πεδίου, ἐν ἣ ἔκειτο ἡ Τριχόρυθος, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ λοιπὸν εὐρύτερον πεδίον. Κατὰ τὰ προεκτεθέντα, ἐφοδος τῶν Ἀθηναίων δὲν προσεδρακᾶτο, ὅθεν οἱ Πέρσαι οὐδεμίαν εἶχον χρεῖαν νὰ περισταλῶσιν ἐξ ἀρχῆς εἰς τὴν γωνίαν ἐκείνην· τοῦτο δὲν ἐγένετο εἰμὴ ἀροῦ ἐπεφάνησαν οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ τότε δὲ πάλιν, μέρος τοῦ στρατοῦ ἐμείναν ἐστρατοπεδευμένον εἰς τὸ πρὸς μεσημβρίαν

τοῦ μεγάλου ἔλους πεδίου. Ὅπως δὴ ποτε, ἐν τῷ μεταξὺ τῆς διευθετήσεως τοῦ στρατοῦ, ἐπῆλθε περιστάτικόν σπουδαῖον. Εἰς τὸν μακρὸν ἐκεῖνον πλοῦν ὁ Ἰππίας εἶχε πάθει, ὡς φαίνεται, σφοδρὸν κατάβροχον, καὶ ὡς ἐκ τούτου παρμόν καὶ βήχῃ πολὺν· ἐπειδὴ δὲ ἦτο πρεσβύτης ἤδη καὶ οἱ πλείστοι τῶν ὀδόντων αὐτοῦ ἐστίοντο (αὐτὰ τὰ λέγει ὁ Ἡρόδοτος, ὅχι ἐγὼ), βήχας βιαιότερον, ἀπέβαλεν ἕνα ἐξ αὐτῶν, πετόντα κατὰ γῆς. Τότε ὁ γέρον Ἰππίας ἐζήτησε μετὰ πολλῆς σπουδῆς τὸν ὀδόντα, καὶ μὴ εὐρίον, ἐμάντευτε κακὰ περὶ τῆς ὑποδουλώσεως τῆς γῆς ταύτης, ἣτις ἐφαίνετο μᾶλλον διαταθειμένη νὰ προσφαιρέσῃ τι ἀπὸ τὸν ἀρχαῖον τύραννον ἢ νὰ ἀποδώτῃ τι εἰς αὐτόν. Ἀλλ' ἐξετάζωμεν ἤδη ὁπόσοις τις ἦτο ὁ Περσικὸς στρατός.

Ὁ Ρωμαῖος Κορνήλιος Νέπωσ, γράψας περὶ τὰ 400 ἔτη μετὰ τὸ γεγονός, ὀρίζει τὸ πλῆθος τοῦ μὲν περσικοῦ στρατοῦ εἰς 200,000 ἀνδρῶν, τοῦ δὲ ἰππικοῦ εἰς 10,000. Ὁ Πλούταρχος λέγει τὴν ὅλην δύναμιν εἰς 300,000 συμποσθησάν. Ὁ Πλάτων καὶ ὁ Λυτῖας, ἀκμάταντες ἀμρότεροι περὶ τὰ ἑκατὸν μετὰ τὴν μάχην ἔτη, προσθέτουσιν ἀπειδίως εἰς τὸν ἀριθμὸν ἐκεῖνον 200,000 ἔτι ἀνδρῶν. Ὁ δὲ Ρωμαῖος Ἰουστίνος, ὅστις ἔζησεν 700 περίπου ἔτη μετὰ τὴν μάχην, ἢ ὁ ὑπ' αὐτοῦ ἐπιτηθεῖς καὶ δύο ἑκατονταεπερίδας προγενέστερος ὢν, Τρόγος Πομπήϊας, θεωρήσαντες, φαίνεται, ὀλίγον τὸ ἦμισυ ἐκεῖνο ἑκατομμύριον, ἀναβιβάζουσι τοὺς Πέρσας εἰς 600,000 ἀνδρῶν. Ὅλα ταῦτα εἶναι ὑπερβολαὶ πρόδηλοι. Ὁ Ἡρόδοτος, ὅστις εἶναι ὁ μᾶλλον τῶν λοιπῶν ὄλων ἀξιόπιστος, ἀριθμὸν μὲν στρατοῦ δὲν ἀναφέρει, λέγει ὁμοίως, ὅτι ὁ στρατός μετεκομίσθη ἐπὶ 600 τριήρων· ἀρκεῖ δὲ νὰ ἀριθμήσωμεν τοὺς ἀνθρώπους ὅσους ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ πᾶσα τριήρης, νὰ ἐνθυμηθῶμεν ὅτι οἱ Πέρσαι μετεκομίσθησαν, ἀπὸ τῆς μικρᾶς Ἀσίας εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὄλως διόλου διὰ θαλάσσης, καὶ νὰ λάβωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν τὰς δυσχερείας αἱ ὁποῖαι μέχρι τῆς σήμερον ὑπάρχουσι περὶ τὴν διαπόντιον μεταφορὰν τῶν στρατευμάτων, διὰ νὰ προσεγγίσωμεν ὀπισθεῖν εἰς τὴν ἀλήθειαν. Οἱ Γάλλοι, διὰ νὰ μεταδιβᾶσιν τῷ 1798 εἰς Αἴγυπτον 40,000 ἀνδρῶν, μετεχειρίσθησαν 500 φορητὰ πλοῖα· τριᾶκοντα δὲ ἔτη βραδύτερον, ἐπὶ 134 πλοίων μετέφεραν, τὸν ἐκ 14,000 ἀνδρῶν συμποσούμενον στρατὸν, ὅστις ἀπέβαλεν ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου τοὺς Ἀραβας ὥστε εἰς ἀμφοτέρως τὰς περιπτώσεις, πᾶν πλοῖον δὲν ἔφερε πλείονας τῶν 100 ἀνδρῶν, ἐκτὸς τοῦ ναυτικοῦ πληρώματος. Καὶ σημειωτέον, ὅτι ἡ τριήρης τῶν ἀρχαίων περιελάμβανε πλήρωμα πολὺ μεγαλύτερον τοῦ σήμερον ἐπιβαίνοντος εἰς πλοῖον τῆς αὐτῆς χωρητικότητος, διότι ἡ τριήρης ἐκινεῖτο κυρίως διὰ τῆς κωπηλασίας, καὶ, ἐκτὸς τῶν ναυτῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν, οἵτινες ἐλέγοντο ἐπιβάται, περιελάμβανε προσέτι πλείστους κωπηλάτας ἢ ἐρέτας. Ἡ τριήρης ἦτο, ὡς γνωστὸν, πλοῖον ἔχον ἑκατέρωθεν τρεῖς ἐπαλλήλους σειρὰς κωπηλατῶν, ὧν ἡ μὲν ἀνωτάτη ἐκαλεῖτο θρᾶνος, ἡ δὲ μέση, ζυγά, ἢ δὲ κατωτάτη, θάλαμος· ὅθεν αἱ μὲν τῆς ἀνωτάτης σειρᾶς ἐρέται ὀνομάζοντο θρανῖται, οἱ δὲ τῆς μέσης ζυγῖται ἢ ζυγῖται, οἱ δὲ τῆς κατωτάτης, θαλαμιοί.

Μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, συνήθως οἱ θρα-
νίπιδες κώπαι ἦσαν 62, δηλαδὴ ἀνὰ 31 καθ' ἑκάστην
πλευρὰν· οἱ ζύγιοι 54, αἱ θαλάμια ἐπίσης 54, δη-
λαδὴ ἀνὰ 27 ἑκατέρωθεν· σύμπαται δὲ 170. Ἄλλ' ἢ
τριήρης τῆς μεταγενεστέρης ταύτης ἐποχῆς ἦτο πολὺ
μεγαλτέρα τῆς τριήρους τῶν Μαραθωνικῶν χρό-
νων. Ἐπὶ τῆς, μετὰ δεκαετίαν γενομένης, μεγάλης
ἐκστρατείας τοῦ Ξέρξου, πᾶσα τριήρης περιελάμβανε
διακοσίους περίπου ἄνδρας ἐν ὄλοις, ναύτας, κωπη-
λάτας, στρατιώτας, κατὰ τὴν ῥητὴν μαρτυρίαν τοῦ
Ἡροδότου· ἐπὶ δὲ 30 λογάδας Πέρσας, Μήδους καὶ
Σάκας. Παρατηρητέον ὅμως, ὅτι, ἐπὶ τῆς ἐκστρα-
τείας ταύτης, ὁ στόλος παρηκολούθει ἀδιαλείπτως
τὴν παραλίαν, οἱ δὲ 30 ἐκεῖνοι λογάδες δὲν ἐπέ-
βαινον εἰς τὰ πλοῖα εἰμῆ ὅσάκις προσεδόκατο σύγκρου-
σις μετὰ τοῦ ἐχθροῦ, εἰς οὗ ὄφελον ὅτι αἱ τριήρεις
τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν ἠδύναντο διαρκῶς νὰ φέρωσι
πλείονας τῶν 200 ἀνδρῶν· οὐδ' ἐπιτρέπεται νὰ πα-
ραδεχθῶμεν ὅτι ἔφερον πλείονους ἐπὶ τῆς ἐκστρα-
τείας τοῦ Δατίδος καὶ τοῦ Ἀρταφέρνηου, καθ' ἣν
ὁ στόλος διέσχισε τὸ Αἴγαῖον διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν
Ἑλλάδα καὶ ἐκόμιζε πρὸς τούτοις ἅπαντα τὰ διὰ μα-
κρὸν πλοῦν εἰς ποσοῦτον ἀνθρώπων πλῆθος ἀναγ-
καῖα. Ἄσας λοιπὸν ὁ ὄμιλος ὁ εἰς τὰς 600 τριή-
ρεις περιλαμβανόμενος συνεποσοῦτο, τὸ πολὺ, εἰς
120, 000 ἀνδρῶν, ὧν ἄλλοι μὲν ἦσαν κωπηλάται,
ἄλλοι δὲ ναῦται καὶ ἄλλοι στρατιῶται. Τῶν τελευ-
ταίων τούτων τὸ πλῆθος δὲν δύναται νὰ ὑπολογισθῇ
εὐλόγως εἰς πλείονας τῶν 30,000 ἀνδρῶν, εἰς οὗ
προσθετόν καὶ τοὺς πλείστους κωπηλάτας, οἵτινες
μετὰ τὴν ἀποβίβασιν, ἐχρησίμευον συνηθῶς ὡς ψιλῶν,
ὡς τοξόται. Οἱ Πέρσαι εἶχον πρὸς τούτοις ἵππι-
κόν, μετακομισθέν ἐπὶ ἰδίων ἵππαγωγῶν πλοίων, τῶν
ὁποίων ὅμως ὁ ἀριθμὸς δὲν ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἡρο-
δότου. Τινὲς ὑπέθεσαν ὅτι τὸ ἵππικὸν συνεποσοῦτο
εἰς τὸ τέταρτον τοῦ κυρίως στρατοῦ, ἦτοι εἰς 7000
περίπου ἵππους, διότι οἱ Πέρσαι ἀπὸ τῆς περὶ τοῦτο
ὑπεροχῆς ἠλπίζον κυρίως τὴν ἐπιτυχίαν. Ἐὰν ὅμως
ἀναλογισθῶμεν ὅτι οἱ Ἕλληνες, καὶ μάλιστα οἱ Ἀ-
θηναῖοι, τότε σχεδὸν παντάπασι δὲν εἶχον ἵππικόν,
ἀφ' ἑτέρου δὲ συλλογισθῶμεν τὴν ὑπάρχουσαν περὶ
τὴν διὰ θαλάσσης μετακόμισιν τοῦ ἵππικοῦ δυσκο-
λίαν, θέλομεν πεισθῆ ὅτι τὸ ὅλως ἐξ εἰκασίας ὑπο-
λογισθὲν ἐκεῖνο ποσοῦν εἶναι πολὺ καὶ ἀπίθανον.

Ἄλλ' ἔστω καὶ ἂν, ἠναγκασμένοι ὑπὸ τῆς ἀκρι-
βεστέρης τῶν πραγμάτων ἐξειάτεως, ἐλαττώσωμεν
τὸ πλῆθος τῆς Περσικῆς δυνάμεως, ὁ στρατὸς οὗ-
τος ἦτο ὑπέροχος, παραβαλλόμενος πρὸς τὸν ἀντί-
παλον τὸν ὁποῖον ἤρατο νὰ πολεμήσῃ. Ἐὰν σήμερον
ἢ Ἑλλάς, ὑπὸ μίαν τεταγμένην κυβερνήτην καὶ ὑφ'
ἐνὸς συμφέροντος πηδαλιουχομένη, ἠθέλε προσβληθῇ
ὑπὸ στρατοῦ τακτικοῦ 30,000 ἀνδρῶν μαχίμων,
συνεπαγομένων πολλὰ ἐλαφρὰ τάγματα, ἢ προσβολῇ
αὕτη ἠθέλε βεβαίως θεωρηθῆ σπουδαία. Φαντασθῆτε
ὅτι τότε προέκειτο περὶ μόνης τῆς Ἀττικῆς, ἣτις
οὐδεμίαν σχεδὸν συνδρομὴν ἔλαβεν ἀπὸ τῆς λοιπῆς
Ἑλλάδος, ἀπὸ δὲ τοῦ πλείστου ταύτης μέρους ὑπε-
εβλέπετο. Εἶναι ἀληθές, ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττι-
κῆς συνεποσοῦντο εἰς τὸ ἡμισυ, ὡς βεβαιούσι, τῆς
σημερινῆς ὅλης Ἑλλάδος· τῶν κατοίκων ὅμως τού-

των οἱ πλείστοι ἦσαν δοῦλοι, ἄνθρωποι, δηλαδὴ, οὐ-
δὲν ἔχοντες συμφέρον εἰς τὴν διατήρησιν τῆς αὐτο-
νομίας· οἱ δὲ ἐλεύθεροι δὲν ὑπερέβαλλον πολὺ τὸν
πρόντα τῆς Ἀττικῆς πληθυσμόν, οὐδ' ἦσαν πολὺ
πλείστοι ἐν ὄλοις (ἄνδρες, γυναῖκες, παῖδες) τοῦ ἐπὶ
τὴν κατάκτησιν αὐτῶν καταπλεύσαντος στρατοῦ. Ἄλλ'
ἢ ἀρχαία κοινωνία, δι' αὐτὸ τοῦτο ὅτι ἦτο διχα-
σμένη εἰς ἐλευθέρους καὶ εἰς δούλους, καὶ ὅτι περιο-
ρίζεν εἰς ὀλίγους τὴν πλήρη διανοητικὴν, ἠθικὴν
καὶ πολιτικὴν ἐνέργειαν, καταδικάζουσα τοὺς πολ-
λοὺς ἐκ γενετῆς εἰς πολιτικόν, οὕτως εἰπεῖν, θά-
νατον, δι' αὐτὸ τοῦτο ἠγωνίζετο, ἐν Ἑλλάδι καὶ
ἐν Ῥώμῃ, νὰ διπλασιασθῇ, νὰ τριπλασιασθῇ τὰς ἠθι-
κὰς, διανοητικὰς καὶ πολιτικὰς δυνάμεις τῶν ὀλίγων
ἐκείνων διὰ νὰ ἀναπληρώσῃ ὅσον ἐνδέχεται τὴν ὑπο-
τοῦ μικροῦ αὐτῶν ἀριθμοῦ ἀναγκαιῶς συνεπαγομέ-
νην ἀθλιότητα. Καὶ ἐπειδὴ ὁ βίος σύγκειται ἀπὸ
εὐγενῶν καὶ ἀγενῶν, ἀπὸ πνευματικῶν καὶ ὕλικῶν
ἐνασχολήσεων, τὰ πολιτεύματα, ἀνατιθέμενα εἰς τοὺς
δούλους τὰς πλείστας τῶν ἀγενεστέρων καὶ ὕλικω-
τέρων ἐργασιῶν, παρῆγον εἰς τοὺς ἐλευθέρους πολὺ
πλείονα καιρὸν καὶ δυνάμιν ὡς πρὸς τὰς εὐγενεστε-
ρας καὶ πνευματικώτερας, καὶ ἰδίως ὡς πρὸς τὰ
μετέχειν τῶν δημοσίων πραγμάτων καὶ τὸ ὑπὲρ πα-
τρίδος προπολεμεῖν. Ἐκαστος πολίτης, ἀπὸ τῆς ἡλι-
κίας τῶν 18 ἐτῶν μέχρι τῆς ἡλικίας τῶν 60, ἦτο
ἐν Ἀθήναις ὄχι ἀπλῶς στρατεύσιμος, ἀλλὰ στρα-
τιώτης ἀληθῆς, ἔχων ἅπασαν τὴν περὶ τὰ ἔπλα-
σκησιν καὶ ἀπάσας τὰς ὑποχρεώσεις τοῦ ἐν τῷ
τάγματι εὐρισκομένου στρατιώτου. Ἐπι ἀπὸ τῆς
ἡλικίας 16 ἐτῶν, πᾶς νέος ὄφειλε νὰ υποβληθῇ εἰς
τὴν προπαρασκευαστικὴν τῆς πολεμικῆς γυμναστι-
κῆς τοῦ σώματος ἀσκήσιν, ἐν δημοσίοις γυμνασίοις,
ὧν τὰ ἐπισημότερα ἦσαν ἡ Ἀκαδημία καὶ τὸ Λύ-
κειον. Τὰ γυμνάσια ταῦτα διετέλουν ὑπὸ τῆς ὑπερ-
τάτης ἐφορίας τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ διευθύνοντο
ὑπὸ τῶν λεγομένων κοσμητῶν, σωφροιστῶν καὶ
ὑποσωφροιστῶν· αἱ δὲ ἀσκήσεις ἐδιδάσκοντο ὑπὸ
τῶν παιδοτριβῶν ἢ γυμναστῶν. Ἀπὸ τῆς ἡλικίας
τῶν 18 ἐτῶν, ὁ Ἀθηναῖος, καλούμενος ἤδη ἔφηβος,
ἐλάμβανε, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου, τὴν ἀσπίδα καὶ
τὸ ὄφρυ (ὄχι πλήρη τὴν πανοπλίαν), ὠμνυεν ἐν
τῷ ναῶ τῆς Ἀγλαύρου (ὅστις ἔκειτο πρὸς βεβρᾶν
τῆς Ἀκροπόλεως, παρ' αὐτὸν αὐτῆς τὸν βράχον)
τὸν ὄρκον τῆς πίστεως καὶ ἀφοσιώσεως εἰς τὴν πα-
τρίδα, καὶ κατετάσσετο εἰς τὸ τάγμα τῶν λεγομένων
περιπόλων, ἐπιχειρῶν τότε τὴν κυρίως στρατιωτικὴν
αὐτοῦ γύμνασιν. Οἱ περίπολοι διωρίζοντο κυρίως εἰς
τὴν φύλαξιν τῶν πόλεων καὶ τῶν εἰσόδων τῆς παραλίας
καὶ τῶν συνόρων, ἐπι δὲ καὶ εἰς εἰδικὰς τινὰς στρα-
τιωτικὰς ὑπηρεσίας οἷον εἰσβολῆς, συνοδίας καὶ τὰ
τοιαῦτα, εἰς τὰς ὁποίας οὔτε ἐστὶν οὐδὲν ὁ ἀγών,
οὔτε πολὺς ὁ κίνδυνος, ἔχι· ὅμως εἰς τακτικὰς καὶ
διάρχεις ἐκστρατείας· ὅθεν ἢ ὑπηρεσία αὐτῶν, καθὸ
μερικὴ καὶ ὄχι γενικὴ, ὠνομάζετο στρατεία ἐν τοῖς
μέρισιν. Μετὰ δύο ἔτη ὁ Ἀθηναῖος κατετάσσετο εἰς
τὸν κατάλογον τῶν ὀπίλων, ἦτοι εἰς τὸ πεζικὸν τῆς
γραμμῆς, ὡς ἠθέλομεν εἰπεῖν σήμερον, καὶ τὸ ὄνομα αὐ-
τοῦ διέμενε εἰς τὸν κατάλογον τοῦτον μέχρι τοῦ 60 ἔ-
τους. Ἀπὸ τοῦ καταλόγου τούτου ἐκαλοῦντο, συνηθῶς,

εἰ νεώτεροι, καὶ οὗτοι, καθ' ὅσον δὲν ἀπρτεῖτο νὰ ἐκστρατεύωσιν ὅλοι οὐροῦ, ἐναλλάξ, ἄλλοτε οἱ μὲν, ἄλλοτε οἱ δὲ, αἱ δὲ τσιαῦται ἐκστρατεῖαι ἐκκλωῦντο ἐκ διαδοχῆς ἐξοδοί· ἀλλ' ἐν ἀνάγκῃ ἐξεστράτευον ἅπαντες, μὴ ἐξαιρουμένων οὐδὲ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ τότε ἐλέγετο ὅτι ἐκστρατεύουσι πανστρατιᾷ ἢ πανθημί.

Παραβάλομεν πρὸ μικροῦ τοὺς ὀπλίτας μὲ τὸ σημερινὸν πεζικὸν τῆς γραμμῆς Ἀληθῶς ὁμῶς εἰπεῖν, οὐδὲν τῶν κατὰ τὴν παρούσαν ἐποχὴν ἐν χρήσει στρατευμάτων δύναται νὰ δώσῃ ἔννοιαν ἀκριεστῆ τοῦ τί ἦτο τὸ ὀπλιτικὸν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων· διότι τὰ πυροβόλα ὄπλα κατέστησαν ἀχρηστὸν σχεδὸν πᾶσαν ἀμυντικὴν πανοπλίαν, ἐκ δὲ τούτου οἱ νεώτεροι στρατοὶ εἶναι πολὺ ἐλαφρότεροι καὶ ἔχουσιν ὄψιν πεντάπατιν ἀλλοίαν τῶν ἀρχαίων· μόνοι οἱ θεωρακοφόροι ἵππεῖς εἰμποροῦν νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ὁμοιάζοντες ὁπωσοῦν τοὺς ὀπλίτας ἐκείνους. Ἡ πανοπλία αὐτῶν διηρεῖτο εἰς δύο διακεκριμένα μέρη, τὸ ἀμυντικὸν καὶ τὸ ἐπιθετικόν. Τὰ δύο κύρια ἀμυντικὰ ὄπλα ἦσαν, ἡ ἀσπίς καὶ τὸ κράνος ἢ ἡ περικεφαλαία. Ἡ ἀσπίς εἶχε σχῆμα ὠρειδῆς, ἦτο κατεσκευασμένη ἐκ μεταλλοῦ ἢ δέρματος καὶ ἐκάλυπτεν ἅπαν τὸ σῶμα. Ἡ περικεφαλαία ἦτο χαλκῆ ἢ δερματίνη μὲν, ἀλλὰ διὰ χαλκῶν ταινιῶν ἠσφαλισμένη, ἐδένετο ὑπὸ τὴν σιαγόνα δι' ὀχέως καὶ ἐκοσμεῖτο διὰ λόφου, συγχειμένου μὲν ἐξ οὐράς ἵππου, σφριζομένου δὲ εἰς τὸν λεγόμενον φάλορ. Ὁ ὀπλίτης ἔφερεν ἐκτός τούτου θώρακα, συνιστάμενον ἐκ δύο χαλκῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τμημάτων, τὰ ὁποῖα ἐκκλωῦντο γύαλα καὶ ἐκάλυπτον τὸ μὲν ἐμπρόσθιον, τὸ στέρον καὶ τὴν γαστέρα, τὸ δὲ ὀπίσθιον, τὰ ἰώτα· συνήπτοντο δὲ τὰ δύο γύαλα πρὸς ἀλληλα, εἰς τὰ πλάγια, διὰ περονῶν. Τελευταῖον αἱ κνημίδες προεξέλαττον τὸ κατώτατον τοῦ σώματος μέρος. Τὰ δύο ἐπιθετικὰ κύρια ὄπλα ἦσαν, τὸ δόρυ καὶ τὸ ξίφος. Τὸ δόρυ ἦτο ξύλινον, ἀλλ' εἶχε καὶ τὴν ἐμπροσθεν ἄκρην, ἦτοι τὴν αἰχμὴν, καὶ τὴν ὀπίσθην, ἦτοι τὸν σαυρωτῆρα, σιδηρᾶς ἦτο δ' ἐπιτήθειον καὶ πρὸς τὸ βάλλειν καὶ πρὸς τὸ πλήττειν. Τὸ δὲ ξίφος ἦτο εὐθύ, βραχὺ, ἀμφίκοπον, καὶ, φυλαττόμενον ἐν κολεῷ, ἐκρέματο ἀπὸ τοῦ ὤμου διὰ τοῦ ἀορτήρος. Τοῦ ξίφους δὲν ἐγίνετο χρῆσις εἰμὴ ἐὰν ὁ ἀγὼν δὲν ἐκρίνετο διὰ τοῦ δόρατος. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν ὀπλιτῶν, εἰς τοὺς ὁποῖους ὁμῶς δὲν κατατάσσοντο εἰμὴ οἱ εὐπορώτεροι πολῖται. Οἱ δὲ πενέστεροι, οἱ καλούμενοι θῆτες, οἵτινες οὔτε καιρὸν ἱκανὸν εἶχον διὰ νὰ γυμνασθῶσι περὶ τὴν δυσχερῆ τοῦ ὀπλίτου ὑπηρεσίαν, οὔτε περισσίαν ἀρκετὴν δ' ἂν νὰ συντηρήσωσι τὴν δαπανηρὰν αὐτοῦ πανοπλίαν, ἐγυμνάζοντο μὲν καὶ αὐτοὶ μέχρι τινὸς περὶ τὴν σωμασικήν καὶ τὴν ὀπλοφορίαν, δὲν κατατάσσοντο ὁμῶς εἰς τὸν κατάλογον, ἀλλ' ἐξεστράτευον ὡς ἐλαφροὶ στρατιῶται, καλούμενοι, διὰ μὲν τὴν ἔλλειψιν ἀμυντικῆς πανοπλίας, ψιλοὶ, γυμνοὶ, γυμνήτες, γυμνήται, ἀπὸ δὲ τῶν ὀπλῶν τὰ ὁποῖα μεταχειρίζοντο, τυξόται ἢ σφειδονήται. Τοιοῦτους ὀπλίτας καὶ ψιλοὺς ἠδύνατο τότε ἡ Ἀττικὴ νὰ ἐκπέμψῃ εἰς πόλεμον περὶ τοὺς 15,000, ἅπαντας θηλαστῆ τοῦ ἀπὸ τοῦ 20 μέχρι τοῦ 60 ἔτους πολίτας· ὥστε τὸ πολίτευμα κατάρθονε νὰ συγκροτῆ ἀπὸ ὀλίγων πολιτῶν στρατοὺς ἴσους τῶν συγκροτουμένων σήμερον ἀπὸ πολλῶν. Ναι μὲν,

ἢ βεβιασμένη αὐτὴ ἐπὶ τὸν πόλεμον ἐξαγωγή ἀπάντων τῶν ἐλευθέρων εἶχε τὸ ἐλάττωμα τοῦτο, ὅτι, ἂν ὁ πόλεμος διήρκει πολὺ, ἢ ἂν ἐκέρχοντο μεγάλα ἀτυχήματα, ἐπέφερε τὴν καταστροφὴν τῶν πλείστων πολιτῶν, μὴ δυναμένων νὰ ἀναπληρωθῶσιν, ἐνῶ τὴν σήμερον, ἢ κατὰ λυσίς τοῦ μεγίστου στρατοῦ δὲν συνεπάγεται τὴν καταστροφὴν τοῦ ἔθνους, διότι ὁ μέγιστος τῶν στρατῶν δὲν ἀποταλεῖ εἰμὴ τὸ ἐλάχιστον τοῦ ἔθνους μέρος καὶ εὐχερῶς ἀναπληροῦται, ἂν ὄχι ἀμέσως, μετ' ὀλίγον· ἐκ δὲ τούτου τὰ ἀρχαῖα ἔθνη πηρήκμαζον πολὺ ταχύτερον ἢ τὰ νεώτερα. Ἡ πικνωλεθρία λ. γ. τῶν Ἀθηναίων ἐν Σικελίᾳ ἐπήγαγε πληγὴν ἀδόρθωτον εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν, ἐνῶ ἡ καταστροφὴ τῶν Γάλλων ἐν Ῥωσσίᾳ δὲν διεκόλωσε τὴν Γαλλίαν ἀπὸ τοῦ νὰ ἀναδειχθῆ πάλιν μετ' ὀλίγον ἰσχυρὰ καὶ ἀκμαία. Ἀλλὰ τοῦτο ἀποδεικνύει μόνον ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη ἐπιστήμη, ὅσα μεγάλη καὶ ἂν ἦναι, δὲν δύναται νὰ παραβιάσῃ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀτιμωρητῆ τοὺς νόμους τῆς φύσεως· αἱ ἀρχαῖαι κοινωνίαι παρεβιάζον βεβαίως τοὺς νόμους τούτους· δικαιοῦσαι τοὺς ἀνθρώπους εἰς ἐλευθέρους καὶ εἰς δούλους, διὰ τοῦτο ταχίστα κατηναλίσκοντο. Ἐνόστω ὁμῶς ὑπῆρχον, κατάρθον, διὰ τεχνητῶν μέσων, νὰ ἐπιτείνωσι περὶ δόξως τὰς κοινωνικὰς δυνάμεις, καὶ ἡ μικρὰ λ. γ. Ἀττικὴ ἀπὸ τῶν 20,000 αὐτῆς πολιτῶν συνεκρότει στρατὸν, οἷον μετὰ κόπου ἢ σημερινῆ Ἑλλάς δύναται νὰ συντηρήσῃ, καίπερ ἔχουσα 200000 πολιτῶν. Ἐκτός δὲ τούτου ὁ στρατὸς ἐκεῖνος δὲν πρέπει νὰ παραβάλλεται μὲ ἰσάριθμον σημερινὸν στρατὸν. Ἐπειδὴ ὁ ἔσχατος Ἀθηναῖος στρατιώτης ἐλάμβανεν ὁποῖαν καὶ ὁ πρῶτιστος παιδείαν καὶ ἀνατροφήν, ἢ δὲ ἀνατροφή αὐτὴ ἦτο ὁποῖαν συνήθως λαμβάνουσιν αἱ ἀνώτεροι μόνον τῶν ἔθνῶν τάξεις, ἢ ἠθικὴ τῶν Ἑλληνικῶν ταγμάτων δύναμις ἦτο ἀσυγκρίτως τῷ λόγῳ ἀνωτέρα οὐ μόνον τοῦ ἐκ παντοδαπῶν φυλῶν καὶ βαναύτων ἀνθρώπων συγχειμένου Περσικαῦ στρατοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀρίστου τῶν σημερινῶν στρατῶν τῆς Εὐρώπης. Ὅταν βραδύτερον οἱ μετὰ Κύρου εἰς τὴν Ἀσίαν ἀναβάντες Ἕλληνες ἐπιχείρησαν, ἀποθανόντος τοῦ Κύρου, τὴν ἀείμνηστον αὐτῶν, ἀπὸ Κούναξ περὶ Βαβυλῶνα μέχρι τοῦ Εὐξείνου Πόντου, καθόδον, οἱ Πέρσαι ἐνόμισαν ὅτι θέλουσι καταστρέψαι τὴν εὐάριθμον ταύτην δύναμιν, ἐὰν, διὰ προδοσίας, συλλάβωσι καὶ φονεύσωσι τὸν στρατηγὸν καὶ τοὺς ἀνωτέρους ἀξιωματικῶς ἅπαντας. Ἀλλ' ὅπως ἠπόρησαν ἰδόντες τοὺς Ἕλληνας, ἀμέσως μετὰ τὴν προδοσίαν, ἀναδείξαντας, ἀπὸ τῶν ἀπλῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν κατωτέρων ἀξιωματικῶν, νέους ἡγεμόνας, καὶ τοιοῦτους, ὥστε ἠδυνήθησαν νὰ κατορθώσωσι τὴν κατάθασιν ἐκείνην, ἣτις ἐφάμιλλον δὲν ἔχει ἄλλην ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς στρατιωτικῆς τέχνης! Δὲν δισταζομεν δὲ νὰ εἰπῶμεν, ὅτι ὁ ἀγαθώτερος τῶν σημερινῶν Εὐρωπαϊκῶν στρατῶν, ἐὰν εὐρίσκετο εἰς τὴν θέσιν ταύτην τοῦ Ἑλληνικοῦ, ἠθελε περιέλθει εἰς μεγίστην ἀμηχανίαν. (Τὸ τέλος εἰς τὸ ἐπόμενον φυλλάδιον.)

ΜΥΡΜΗΚΟΜΑΧΙΑΙ.

Παρὰ τὰς ὄχθας τῆς Πλάτας, εἰς τὰς ἀπεράντους πεδιάδας τῆς μεσημβρινῆς Ἀμερικῆς, μάχαι παρή-